

Oprukkend MOS

Milieuzorg Op School

De pijlen van MOS

Is het belangrijk dat jonge mensen stilstaan bij de impact van hun eigen gedrag op het milieu? Moeten scholen hun verantwoordelijkheid nemen en initiatieven ontwikkelen om milieuoverlast te verminderen?

MOS zegt ja.

Met MOS zetten de scholen theoretische milieueducatie om in praktisch werk. Zo leggen ze de basis voor een milieuvriendelijk gedrag in het verdere leven van de leerlingen. Een geloofwaardig onderwijs uit zich in voorbeeldgedrag.

"Een verstandig aankoopgedrag en een bewuste keuze tegen 'wegwerp' en vóór hergebruik kunnen de hoeveelheid verpakkingsafval fors terugdringen."

"Om tot een eerlijker verdeling van welvaart te komen, moeten we overconsumptie inperken. Onze manier van leven overstijgt de draagkracht van de aarde."

We weten het allemaal wel, maar ...

Geen jongerencultuur

Kinderen en vooral jongeren of volwassenen krijg je niet altijd makkelijk warm voor milieuthema's. Want inspanningen voor het milieu leveren niet onmiddellijk resultaat op en milieuproblemen zijn zelden een zaak van onmiddellijk eigenbelang, maar eerder 'ver van mijn bed'. Daarbij komt dat de wetenschappen de ecologie **weinig zekerheden** geeft. Loopt het wel allemaal zo'n vaart?

Voor jongeren is natuur dikwijls enkel iets 'om te bezoeken'; milieuzorg wordt voor hen al te vaak gereduceerd tot bezig zijn met 'dingen die ze allemaal niet mogen doen'. Natuur en milieu behoren niet tot de jongerencultuur.

Vooraf 'doen'

MOS tracht de interesse van jongeren voor milieuzorg te wekken door hen actief bij een milieuzorgproject te betrekken en hen tot actie aan te zetten. De spanningsvelden tussen economie en milieu, tussen globaal en lokaal, tussen individu en maatschappij zijn voor hen **interessante uitdagingen**. Daarbij moeten kinderen en jongeren natuur en milieu kunnen associëren met posi-

tieve, prettige dingen en níet met hel en verdorpenis.

MOS legt dan ook níet de nadruk op wat er allemaal misloopt in de maatschappij. Via positieve actie-ervaringen maakt MOS kinderen, jongeren, leerkrachten en het andere schoolpersoneel duidelijk dat ze voor milieu op school heel wat kunnen doen.

Leerlingen en personeel nemen samen hun verantwoordelijkheid en werken initiatieven uit om op kleine schaal milieuschade te voorkomen of te beperken. Ze bedenken en plannen milieusparende acties en voeren ze uit.

Het project MOS legt de nadruk op actiegerichte kennisopbouw in plaats van passieve kennisoverdracht. Een leerling in een MOS-school leert door **ervaring**. Een projectmatige werking betekent zoeken naar aansluiting bij de competenties en individuele behoeften van leerlingen.

Vele troeven

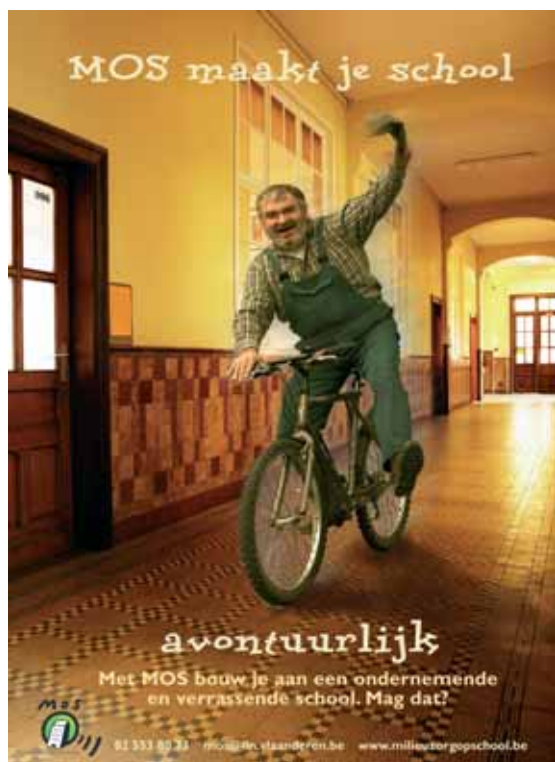
MOS heeft méér pijlen in de koker. Het project stimuleert de school om een lerende en innoverende omgeving voor de leerlingen te creëren. De hoop en de overtuiging dat hún inspanningen zin hebben, zijn daarbij even belangrijk als succes. MOS geeft de zorg voor het milieu een plaats in de schoolcultuur. Het gaat om **meer dan een aantal lukrake acties**; het project krijgt planmatig vorm en groeit op maat van de school. Zo ontstaat educatieve en daadwerkelijke milieuwinst. Een school die in het MOS-project stapt, werkt aan vele (vakoverschrijdende) eindtermen en ontwikkelingsdoelen. MOS bouwt mee aan een vernieuwende pedagogische aanpak en draagt bij aan de onderwijskundige ontwikkeling van de school. De ondersteuning van natuur- en milieueducatie en milieuzorg is, vanuit de vakoverschrijdende eindtermen, de verantwoordelijkheid van het hele schoolteam. Daarbij staat een positieve benadering via de participatie van leerlingen centraal.

Vier MOS-voordelen

In de laatste vier nummers van Klasse van het vorige schooljaar voerde MOS een advertentiecampagne over vier (bijkomende) voordelen van het MOS-project voor elke school. MOS maakt je school *avontuurlijk, prijsbewust, gezellig* en *gezond*. Een toelichting.

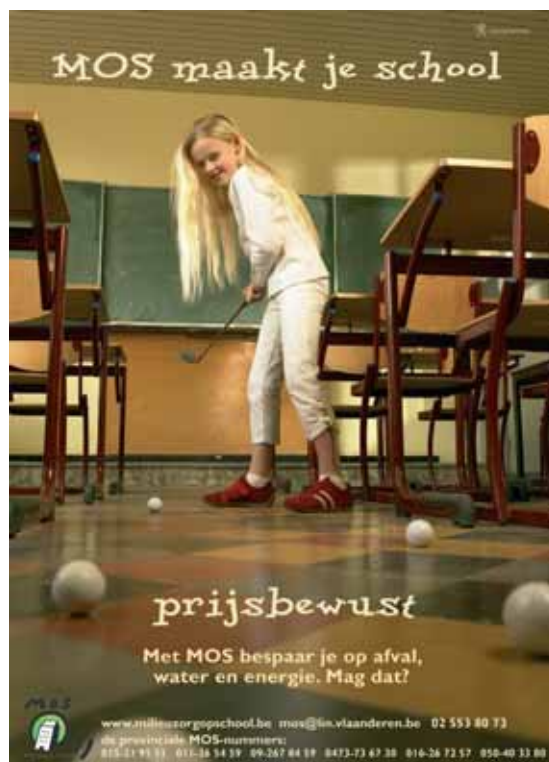
✿ MOS MAAKT JE SCHOOL AVONTUURLIJK.

- **MET MOS BOUW JE AAN EEN ONDERNEMENDE EN VERRASSENDE SCHOOL. MAG DAT?**
Een school in het centrum van Brussel legt in enkele jaren een daktuin op tien meter hoogte aan. Een school uit Sint-Niklaas bouwt een oude loods om tot een ecologische ontspannings-

ruimte met laag energieverbruik. Een school in Aalst realiseert een vijver in het centrum van de stad, een andere uit Oudenaarde bouwt een educatief reservaat op haar schoolterrein. **Vijf jaar geleden zouden die scholen nog hebben beweerd dat zo iets bij hen niet kon.** "Wie heeft daarvoor de tijd? Waar haal je het geld? Wie zal dat onderhouden?" waren ook bij hen de meest aangehaalde excuses. Ondertussen stortten heel wat scholen zich in een dergelijk avontuur. Vanzelfsprekend laten ze hierbij niets aan het toeval over. De aanleg van een daktuin of de creatie van een natuurreservaat is geen project voor scholen die met milieuzorg beginnen. Alle ervaren scholen zetten ooit voorzichtige stappen of begonnen met een bescheiden afval- of energieproject. Na verloop van tijd merken ze dat er meer in zit. Een

enthousiaste milieuwergroep, gemotiveerde leerkrachten en leerlingen, een degelijke meerjarenplanning, een dynamisch schoolbestuur en een doordachte communicatie zijn de ingrediënten van een succesvol recept. Zo'n avontuur vraagt inzet en werk. Maar de 'winst' ervan voor de school vergoedt dat ruimschoots.

✿ MOS MAAKT JE SCHOOL PRIJSBEWUST.

- **MET MOS BESPAAR JE OP AFVAL, WATER EN ENERGIE. MAG DAT?**
Een school heeft een krap budget om in haar noden te voorzien. Als je zuinig met energie en water omspringt en minder aan afvalverwerking uitgeeft, komen er op school heel wat middelen vrij. Hoe kan je je onkosten verminderen?

■ ENERGIE en WATER

Geregelde meteropnames en publicatie van de gegevens confronteren de school met een aanzienlijk besparingspotentieel. **Als alle gebruikers mééwillen daalt het energie- en waterverbruik op school zienderogen.** Besparingen van meer dan 35 % zijn makkelijk

realiseerbaar. Met bijkomende investeringen - waar je de hele schoolgemeenschap bij kan betrekken - bespaar je op termijn nog meer. Momenteel loopt er in enkele scholen een 'relichtingprogramma', waarbij een derde partij de noodzakelijke investeringen doet. Met de gerealiseerde besparing betaal je je schuld terug. Voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat die investering meestal binnen de twee jaar is afgelost. Vanaf het tweede jaar maken zowel de instelling als de investeerder 'winst'.

■ SCHOOLMATERIALEN

Duurzame schoolmaterialen gaan langer mee en kan je van kind tot kind doorgeven. Sommige scholen aarzelen nog om op milieuvriendelijk printpapier over te stappen, met als voornaamste argument de iets hogere kostprijs. Maar als je bewust met papier omspringt (altijd recto-verso kopiëren, geen nutteloze of verloren kopieën maken ...) bespaar je ongeveer 50% op je papierberg. Om de hele school tot minder papierverbruik aan te zetten, maakte de milieuwerggroep van een school uit Aalst een stapel van het doorsnee papierverbruik per leraar per jaar: hij meet 1.20 meter. Voor tips over duurzaam schoolmateriaal neem je een kijkje op www.milieukoopwijzer.be

■ AFVAL

Als je de afvalstromen op school in kaart brengt en leerlingen, leerkrachten en directie zich inspannen om onnodige verpakkingen te vermijden, verklein je de afvalberg op school drastisch. Bedenk ook dat het geproduceerde afval al heel wat energie heeft verbruikt. Sommige scholen slagen er in het afval zo sterk te verminderen dat er op hun speelplaatsen geen containers meer nodig zijn. Voor het weinige afval dat nog opduikt, volstaan selectiebakken. De factuur voor de afvalophaling vermindert evenredig.

Op <http://sos.welzijn.net> vind je tal van praktijkvoorbeelden om de kosten op je school te verlagen.

🌸 MOS MAAKT JE SCHOOL GEZELLIG.

• MET MOS STEL JE JE LEVENSTIJL IN VRAAG. MAG DAT?

Een school waar MOS groeit, is niet meer dezelfde. Een door de school gedragen veranderingsproces draai je nog moeilijk terug. Zowel organisatorisch als pedagogisch verandert er heel wat. De school wordt een levend

organisme dat zichzelf voortdurend evalueert en bijschaaft. **De gangen worden er omgevoerd tot permanente tentoonstellingsruimten** voor de vakoverschrijdende MOS-, kunst- en sportprojecten, de vergeelde schoolfoto's krijgen kleur en tonen een dynamisch beeld van de school.

Iedereen is zich in een MOS-school bewust van de eigen verantwoordelijkheid en doet zijn of haar duit in het zakje. "Als je denkt dat je te klein bent om invloed te hebben, heb je nog nooit met een mug in je kamer geslapen".

Een goed functionerende school is ieders ver-

antwoordelijkheid: zowel leerlingen, leerkrachten als ouders zetten er de lijnen uit. Ze zijn terecht fier op hun realisaties: de schooltuin, de installatie van drinkwaterfonteinnetjes, de smaakvol ingerichte klaslokalen opgefrist met milieuvriendelijke verf. In de onmiddellijke omgeving van de school nemen de leerlingen deel aan natuurbeheerswerken samen met de plaatselijke milieuvereniging.

De leerkrachten kijken er verder dan het eigen vak. Ze verbinden die vakken met elkaar in projecten. De leerstof vindt aansluiting bij de leefwereld van de leerlingen en bereidt hen voor op de uitdagingen van de moderne maatschappij: levenslang leren, participatie, een duurzaam consumptiepatroon en zelfstandig werken. Leerlingen experimenteren met werkvormen en technieken en ontwerpen zelf een waterzuiveringsstation. Ze zoeken naar een duurzame

oplossing voor een energieprobleem. Via het internet hebben ze geregeld contact met scholen uit Europa, Zuid-Afrika, Letland of Wallonië. Ze leren elkaar waarderen en brengen begrip op voor ieders cultuur. De grenzen vervagen. Een ideaalbeeld? Waarschijnlijk. Toch groeit iedere MOS-school verder in die richting.

✿ MOS MAAKT JE SCHOOL GEZOND.

- IN EEN MOS-SCHOOL BINDT DE PESTER IN, WIJKT DE VANDAAL UIT, VERDWIJNT HET ZWERFVUIL. MAG DAT?

Als de oude Grieken nu leefden zou hun adagium 'Een gezonde geest in een gezond lichaam in een gezond milieu' zijn.

Vandaag is bijna iedereen ervan overtuigd dat gezondheidseducatie in een ongezond milieu niet veel zin heeft. In MOS-scholen zijn leerlingen en ouders vragende partij voor méér hygiëne in de toiletten, de plaatsing van drinkwaterfonteinnetjes, een gezond en milieuvriendelijk aanbod van drank en tussendoortjes. **Milieu en gezondheid kan je niet loskoppelen.** MOS-scholen gebruiken geen schadelijke sproeistoffen, halen het 'Klein Gevaarlijk Afval' apart op, bannen correctors met vluchtige stoffen, verminderen het geluidsniveau in de werkplaatsen, gebruiken fietsen voor de kleine verplaatsingen en maken van de kale speelplaats een gezellige ruimte met veel groen. Milieumaatregelen met een duidelijke impact

op de gezondheid.

Zonder de betrokkenheid van ouders, personeel en leerlingen is een duurzaam milieu-of gezondheidsbeleid een utopie. Hoe meer leerlingen er in de school via consultatie, overleg en medezeggenschap meedraaien, hoe meer de schoolcultuur er baat bij heeft. Een prettig nevenverschijnsel is dat **hoe meer de leerlingen in de school participeren, hoe meer het vandalisme daalt.** Als de leerlingen mee mogen bepalen welke richting de school inslaat, hoe minder ze 'hun' school vernielen. Als leerlingen de toiletten en klassen zelf herinrichten, blijven die jaren van vandalisme gespaard. In een vergroende, leerlingvriendelijke school wordt pestgedrag 'not done'. In de schooltuin vinden leerlingen een 'eigen plekje' en wat rust. De school is niet enkel een 'leerruimte', maar ze evolueert naar een 'leefruimte' die tot méér en beter leren uitnodigt.

1998-2004: 736 scholen met een MOS-logo

Sinds het begin van het MOS-project (tot twee jaar geleden heette MOS nog Groene School en was het enkel een project voor secundaire scholen) behaalden er al 736 Vlaamse en Brusselse scholen **een of meerdere luiken van het MOS-logo**: 447 basis- en 289 secundaire en hogescholen (cijfers juni 2004).

BASISONDERWIJS *

	ANT	LIM	OVL	VBR	WVL	BRU	
LUIK 1	43	102	51	25	121	5	347
LUIK 2	20	5	39	4	30	2	100
TOTAAL	63	107	90	29	151	7	447

* Pas op het einde van dit schooljaar kunnen de eerste basisscholen het derde luik van het MOS-logo behalen.

SECUNDAIRE EN HOGESCHOLEN

	ANT	LIM	OVL	VBR	WVL	BRU	
LUIK 1	40	21	34	31	31	7	164
LUIK 2	15	13	20	7	15	2	72
LUIK 3	11	7	11	11	13	-	53
TOTAAL	66	41	65	49	59	9	289

MOS-evaluatie

Tien winnaars!

Op het einde van vorig schooljaar bezorgde de MOS-coördinatie aan alle scholen die aan MOS deelnamen een enquêteformulier over het project. 249 scholen (12%) stuurden de ingevulde enquête terug. Méér over de resultaten lees je in een volgende MOSterd.

Uit de stapel ingestuurde enquêtes visten we tien winnaars die hun boekenbon inmiddels al ontvingen: **Vrije Basisschool Sint-Jozef, Aalbeke; BuSO Kwadrant, Poperinge; Sint-Michielschool, Waarloos; MPI de Dageraad, Kortesseem; Schoolgemeenschap Kolegem, vestiging Sint-Lutgardis, Mariakerke; Tuinbouwschool Onze-Lieve-Vrouw, Sint-Truiden; Stella-Marisinstituut, Kortrijk; Immaculata Instituut, De Panne; Vrije Gesubsidieerde Gemeentelijke Basisschool, Ukkel; Vrije Basisschool De Brug, Eigenbilzen.**

Hoe communiceert MOS?

🌸 MOSterd

Om milieuzorg op school te promoten, is er MOSterd. Twee keer per schooljaar vertrekt het blad naar elke basis- of secundaire school. MOSterd serveert inspirerende praktijkvoorbeelden van milieuzorg in basis-, secundaire en hogescholen en toegankelijke informatie over initiatieven die milieuzorg op school kunnen beïnvloeden. MOSterd plaatst milieuzorg in het kader van de (vakoverschrijdende) eindtermen en ontwikkelingsdoelen én duurzame ontwikkeling.

🌸 DigiMOS

Elke provincie heeft haar eigen DigiMOS: een digitale nieuwsbrief met actuele informatie over de (MOS)-initiatieven in de provincie. Sommige provincies hebben een aparte editie voor basis- en secundaire scholen. Indien je nog geen DigiMOS ontvangt, neem contact op met je provinciale begeleiders (zie p. 73 van deze MOSterd).

🌸 VERNIEUWDE WEBSTEK

Op de nieuwe MOS-webstek staat vanaf 01/01/05 heel wat info om MOS in je school te laten groeien.

Als je school in het project wil stappen, vind je er alle info om ermee te beginnen. Ook als je school al langer aan milieuzorg werkt, vind je er informatie en inspiratie om je project zuurstof toe te dienen.

De webstek brengt je via de rubriek **nieuws** actuele informatie over onder andere nieuwe publicaties of subsidiemogelijkheden voor scholen. De **agenda** houdt je op de hoogte van MOS-trefdagen en MOS-studiedagen in de provincies en Brussel. Ben je benieuwd hoe andere scholen milieuzorg aanpakken? Surf dan naar de **data-bank** van scholen. Je vindt er alle MOS-scholen gerangschikt per thema of aandachtsveld waaraan ze werk(t)en. Zo groeit er een netwerk van scholen die hun milieuprojecten uitwisselen.

Om verder te surfen kies je je **onderwijsniveau**: basis of secundair. Per niveau vind je alle informatie over hoe je school in het project kan stappen, de thema's of aandachtsvelden en het beschikbare educatief materiaal.

www.milieuzorgopschool.be

Oprukkend MOS

MOS in de basisschool

Themabundel Verkeer

De MOS-themabundel Verkeer is klaar. Hij is de derde uit een reeks van vijf. Eerder verschenen al de MOS-bundels over Afvalpreventie en Water. Die over Natuur op school en Energie volgen binnenkort.

Met de themabundel Verkeer nodigt MOS kinderen en hun leerkrachten uit om te **ontdekken wat mobiliteit is**, hoe we ons kunnen verplaatsen en hoe die verplaatsingen voor een wisselwerking tussen mens en milieu zorgen.

Aan de hand van **praktische activiteiten** leren kinderen de gevolgen van mobiliteit voor mens en milieu kennen en leren ze inzien dat ze de voor- en nadelen van elk vervoermiddel tegen elkaar kunnen afwegen. Uiteindelijk oefenen ze zich om zelf een keuze te maken.

Het eerste deel van de bundel geeft je **tips om het thema in de klas aan te kaarten**. In dat deel zit ook een informatieve tekst voor de leerkracht over mobiliteit in Vlaanderen, een fotoman voor de kinderen en een opsomming van oriënterende activiteiten. Deel twee somt een aantal **verkeersacties** op die je **met de school** kan uitwerken.

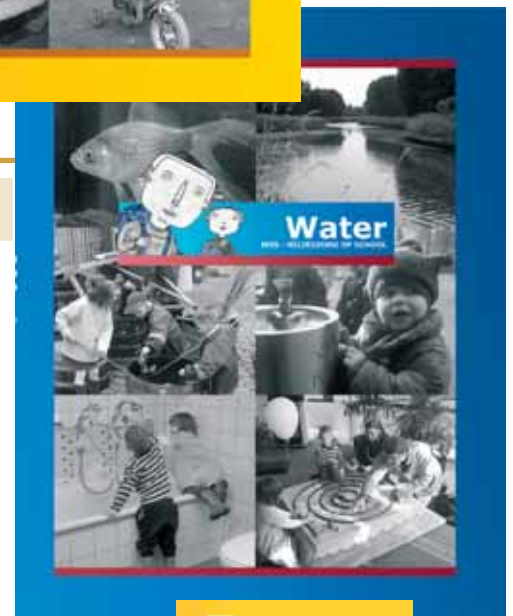
Deel drie geeft een overzicht van **leermiddelen** die je **in de klas** voor een volledig verkenning van het thema Verkeer kan gebruiken. Zoals in de

eerder verschenen bundels vind je achteraan de bundel per provincie een heleboel **MOS-schakels** of mogelijke **leeruitstappen** die het thema kunnen verhelderen.

De Themabundel Verkeer gaat vooral over mobiliteit en de **milieuaspecten** van verkeer, minder over verkeersveiligheid.

Jouw exemplaar vraag je op bij je provinciale MOS-begeleider.

De contactadressen vind je op p. 73 van deze Mosterd of op www.milieuzorgopschool.be

Beschikbaar materiaal MOS-basis

- ★ **'Handleiding MOS basisonderwijs'**
- ★ Themabundel **'Afvalpreventie'**
- ★ Themabundel **'Water'**
- ★ Themabundel **'Verkeer'** **NIEUW**
- ★ Themabundel **'Natuur op school'** **VERWACHT**
- ★ **Affiches** 'Binnenkort groeit er MOS in onze school...', 'Vanaf nu groeit er MOS in onze school...', 'Kijk, zo groeit er MOS in onze school...'
- ★ Brochure **'Toelichting voor het aanvragen van het MOS-logo basis-onderwijs'**
- ★ **MOS-Poppelepees** en de **'Leidraad voor schakelbezoek met De Lijn'** voor gratis vervoer met je klas naar de MOS-schakel van je keuze.

Je krijgt het MOS-materiaal via je provinciale MOS-begeleider(s).

Het spook Macaroni

Stefan Boonen

Speciaal voor de uitreiking van de West-Vlaamse MOS-
logo's op 29 september schreef jeugdacteur Stefan Boonen
'Het spook Macaroni', met de juffrouw uit de themabundels
Afvvalpreventie en Water in een schimmige hoofdrol. Het
verhaal is een prima om het in de klas met de leerlingen
over water te hebben ... of over angstig, verantwoordelijk,
onverschillig en stoer zijn.

Plok plok plok

'Tom', doet Saar verschrikt. 'Ik hoor iets, een raar
geluid, op de gang denk ik!'

Tom zucht: 'Je bent gewoon bang.'

'Nee, echt niet', fluistert ze, 'luister maar.'

Een seconde of drie blijft het stil, dan grinnikt Tom:

'Dat is gewoon een kraan die drupt, Saar. Iemand
heeft ze slecht toegedraaid.'

'Ooh ... moeten wij dat dan niet doen? Het is toch
verspilling, zo'n druppende kraan?'

Tom geeuwt. 'Doe jij maar, als je daar zin in hebt. Ik
blijf lekker in mijn slaapzak.'

Saar vloekt zonder geluid te maken. Tom weet best
dat zij niet alleen door het donker durft. Links en
rechts van haar klinkt er zacht gesnurk, achteraan
beweegt iemand in zijn slaap. Zou dat juf Macaroni
zijn. Die slaapt in de donkerste hoek van de klas.
'Slaapwel', zegt Tom nog, 'en laat me nu met rust.'
Met een zucht strekt Saar zich uit op haar luchtma-
tras. Wat slaapt zo'n ding onhandig. Wat zou ze
graag willen dat het al ochtend was en dat ze deze
vreselijke nacht kon vergeten. De bobbelmatras, de
schaduw in het donker, al die onbekende geluiden.
Of de klas 's nachts veranderde in een spookhuis.

Jazzes.

Plok plok plok

Het leek zo'n leuk idee. Een feestje in de klas en
daarna blijven slapen tussen de banken. Een feestje
omdat de klas van juf Macaroni vorige maand 200
euro had gewonnen met een milieukwiz! Met de ene
helft van het geld hadden ze 20 drinkbekers en een
wereldbol gekocht. Met de andere helft hadden ze
zichzelf beloond met een feestje. Alles leek super tot
het licht uitging en het vette donker kwam. Tot er
eerst overal gefluister en toen gesnurk klonk. Tot er
rare geluiden opdoken ... plok plok plok ... en Saar
voortdurend dacht dat ze voetstappen hoorde en
mannen die mompelden.

Ze legt haar handen op haar buik en sluit de ogen.
Diep ademen en aan fijne dingen denken, aan ijs
met chocolade, aan zwemmen, aan de kwiz, aan...
Verdorie, het lukt niet. Het is of de kraan steeds har-
der drupt.

Plok plok plok.

Of de druppels luider vallen. Of ze haar roepen ver-
dorie. Wat een ellende. En hoe stom van Tom. Hoe
kan hij nou rustig pitten terwijl die kraan drupt. Een
beetje zuinig zijn met water, daar ging het in die
wedstrijd toch ook over. Liters water gaan er zo ver-
loren! Zal ze iemand wakker maken, iemand die met
haar mee wil gaan naar die rotkraan? Nee. Ze zal het
donker alleen te lijf gaan. Niet flauw doen. Wie is er
nu bang van een beetje duisternis?

Saar kreunt en wurmt zich uit haar slaapzak. Diep
ademhalen, niet luisteren naar haar bange bonzende
hart. Op haar tenen door de klas en zo zacht moge-
lijk de deur openen. Saar klemt haar tanden op
elkaar en zuigt lucht naar binnen. De gang verandert
's nachts in een tunnel. Met maanlicht dat dunnetjes
door de smalle ramen valt. De vuilnisbakken bij de
deuren lijken op trollen, duivelse insluipers.

Het licht aandoen kan niet, dan wordt de hele klas
wakker. Haar blote voeten kletsen op de tegels, een
koud geluid is dat. Niet nadenken, gewoon lopen.

Het donker bijt niet en... hé! Was daar iemand?

Maak jezelf niet bang, Saar!

Plok plok plok

Een minuut later draait ze de kraan op het jon-
genstoilet toe. Natuurlijk het jongenstoilet! Typisch!
Uit hun slaapzak komen, ho maar! Lekker snurken,
dat kunnen ze... Een rilling trekt van haar schouders
naar haar knieën. Nu is ze zeker. Een geluid aan de
andere kant van de deur. Of iemand zucht, een inge-
houden hoest, sluipende voetstappen. Als bevroren
blijft Saar staan. De voetstappen sterven weg.
Iemand knakt zijn vingers. Saars hart bonst in haar
keel, klamme handen. Moet ze gillen of moet ze
zwijgen? Zou het een inbreker zijn of iemand die
nog ergere dingen van plan is? In stilte telt ze tot
dertig en opent dan zachtjes de deur. In haar hoofd
hupt de ene klamme gedachte over de andere. Moet
ze door een raam naar buiten vluchten en dan snel
de politie verwittigen? Voorzichtig steekt ze haar
hoofd voorbij de deur. Langzaam tasten haar ogen de
donkere gang af. Djee! Ginder loopt iemand door de
gang. Een donkere gestalte die dicht bij de muur
blijft. Een zwart spook! Zonder nadenken glipt Saar
ook de gang in. Is de boef op weg naar het kantoor
van de directeur? Of stel dat hij het gemunt heeft op
iemand van haar klas. De ouders van Tom zijn
behoorlijk rijk. Saar slikt een koude gil in als de
gestalte inderdaad halt houdt bij de deur van haar
klas. Ze zakt door haar knieën en verstopt zich ach-
ter een vuilnisbak. O kijk, het zwarte spook legt zijn
hand al op de klink. Ze mag geen tijd meer verlie-
zen. Haar papa vertelde ooit dat boeven niet houden
van drukte en lawaai. Bang en boos tegelijk veert
Saar recht, in één beweging grijpt ze naar een vuil-
nisbak en werpt die op de tegels. Voor haar draait de

boef zich om en slaakt een hoge gil. De vuilnisbak stuitert door de gang, één en al denderend lawaai, de rommel vliegt alle kanten uit, in de klas krijst iemand.

‘Wie is daar? Wat gebeurt er?’ roept de boef met overslaande stem.

Saar schrikt en legt een hand over haar mond.

‘Juf?’, zegt ze zachtjes.

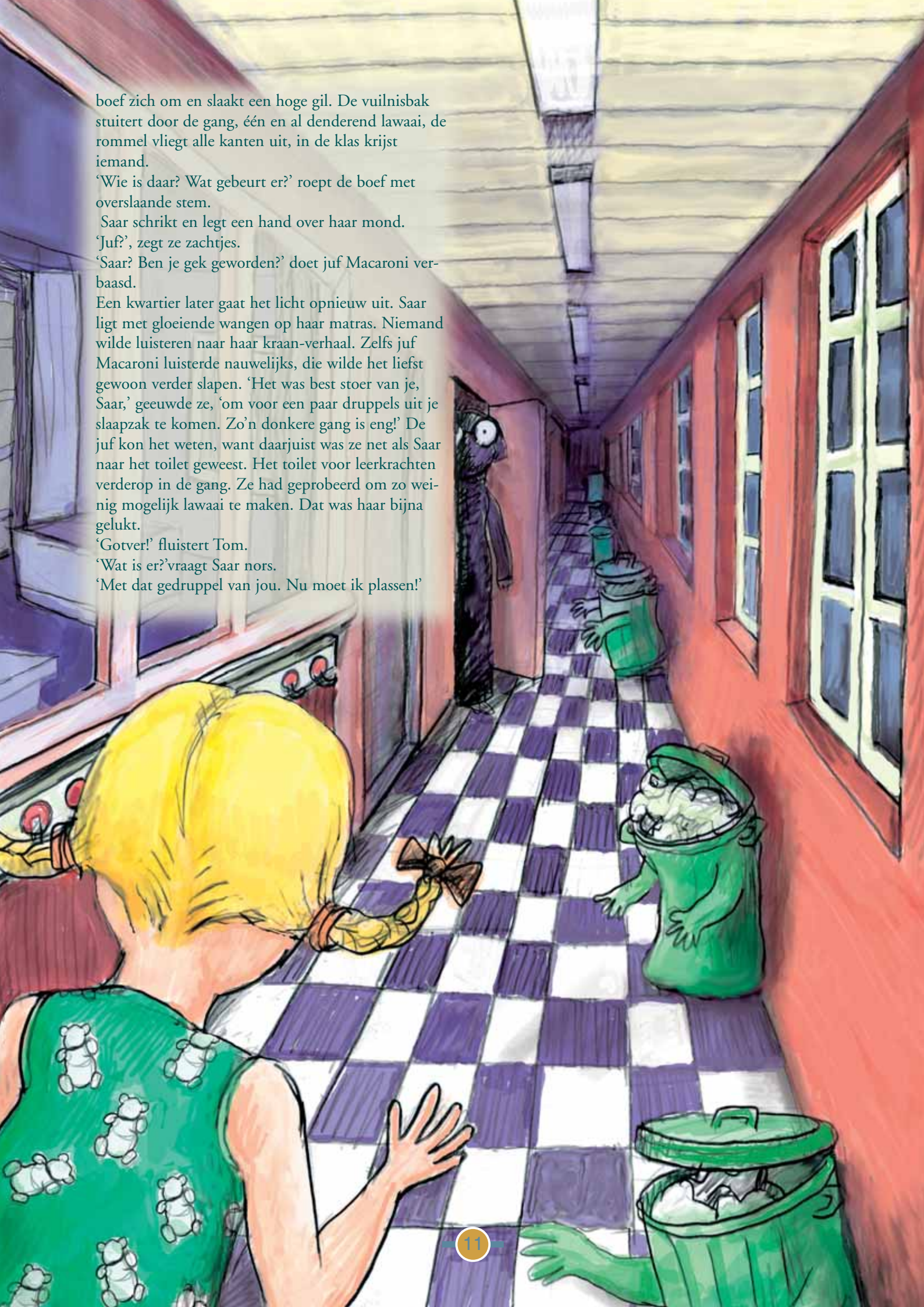
‘Saar? Ben je gek geworden?’ doet juf Macaroni verbaasd.

Een kwartier later gaat het licht opnieuw uit. Saar ligt met gloeiende wangen op haar matras. Niemand wilde luisteren naar haar kraan-verhaal. Zelfs juf Macaroni luisterde nauwelijks, die wilde het liefst gewoon verder slapen. ‘Het was best stoer van je, Saar,’ geeuwde ze, ‘om voor een paar druppels uit je slaapzak te komen. Zo’n donkere gang is eng!’ De juf kon het weten, want daarjuist was ze net als Saar naar het toilet geweest. Het toilet voor leerkrachten verderop in de gang. Ze had geprobeerd om zo weinig mogelijk lawaai te maken. Dat was haar bijna gelukt.

‘Gotver!’ fluistert Tom.

‘Wat is er?’ vraagt Saar nors.

‘Met dat gedruppel van jou. Nu moet ik plassen!’

De MOS-logo's

Op het einde van het vorige schooljaar kenden de provinciale logocommissies voor de tweede keer MOS-logo's toe aan Vlaamse basisscholen die zich voor milieuzorg inspanden. **282 scholen** behaalden het **eerste, 100 het tweede luik** van het MOS-drieluik. Op het einde van dit schooljaar kunnen de eerste basisscholen het volledige MOS-logo uithangen. Een overzicht van de gelauwerden:

	ANT	LIM	OVV	VBR	WVL	BRU	
LUIK 1	27	95	36	19	101	4	282
LUIK 2	20	5	39	4	30	2	100
TOTAAL	47	100	75	23	131	6	382

LOGO 1:

ANTWERPEN:

Kleuterschool De Vlindertuin, Antwerpen; SIBLO 7 De Leydraad, Antwerpen; VB Centrum, Balen; Vrije Bevelse Basisschool, Bevel; GVBS De Zevensprong, Borgerhout; Sint-Bernardusschool, Bornem; GB

Klimop, Bouwel; Axijoma, Deurne (2x); Sint-Hubertus, Geel (2x); SBS Holven, Geel; BS Campus Hof van Riemen, Heist-op-den-Berg; GVB Leertuin, Herentals; BSGO Lyceum Mechelen; BLO Den Anker, Mechelen (2x); Guido Gezelleschool, Mortsel; De Perenpit, Mortsel; GB Dijstein, Sint-Katelijne-Waver; In't Groen, Sint-Lenaarts; GB 't Schanske, Veerle, KB Triangel, Vlimmeren; VB Groot-Vorst, Vorst; GVS Sint-Michielschool, Waarloos; BS Achter d'Hoven, Wuustwezel; KS 't Scholeke, Wuustwezel.

LIMBURG:

VG Basisschool Terkoest, Alken (2x); 't Laantje, Alken; Sint-Joris, Alken; De Horizon, Beverlo; Westakker, Beverlo; SB Korsspel, Beverlo; Sint-Martinus, Bilzen; GVB Rosmeer, Bilzen; De Driehoek, Bocholt; De Brug, Bocholt; GVB Lozen, Bocholt; GVLS Kaulille, Bocholt; De Driehoek, Bocholt (2x); De Regenboog, Bree; BS BeeK, Bree; De Toekomst, Diepenbeek; 't Schakeltje, Dilsen-Stokkem; 't Brammertje, Dilsen-Stokkem; Rotem, Dilsen-Stokkem; GVB Dilsen-Stokkem; GVB Elen, Dilsen-Stokkem; GVB Stokkem, Dilsen-Stokkem; GVB Eigenbilzen; De Regent, Gingelom; De Groeiboog, Gingelom (2x); GVB Genendijk, Ham; Parochiale BS, Ham; GVB Oostham, Ham, De Klimop, Ham; BS Gemeenschapsonderwijs, Hasselt; Gaarveld, Hasselt; Tuinwijk, Hasselt; BS GO Runkst, Hasselt; Klimop, Helchteren; Gesubs. VB Schulen, Herk-de-Stad; GVB, Herk-de-Stad; Alt, Hoeselt; De Biekerf, Houthalen-Helchteren; GGB Kinrooi; Icarus BS Kinrooi; GVB Kessenich, Kinrooi; De Maaskei, Kinrooi; GVB, Kinrooi; BS De Wieken, Kinrooi; De Dageraad, Kortessem Gesub Gemeentelijke BS, Kuringen; Klaviertje? Lommel; De Schommel, Lommel; GVB Opoeteren, Maaseik; Op het Boseind, Maasmechelen; De Griffel, Maasmechelen; GVB Ellikom, Meeuwen-Gruitrode; GVB Meeuwen-Gruitrode; Plockroy, Meeuwen-Gruitrode; Centrum, Meeuwen-Gruitrode; Berenheide, Meeuwen-Gruitrode; Berenheide,

Meeuwen-Gruitrode; Klim-Op, Meeuwen-Gruitrode (2x); De Boomgaard, Meeuwen-Gruitrode; De Kleurenboom, Montenaken; GGK Binderveld, Nieuwerkerken; GVB Nieuwerkerken; GVB Kozen, Nieuwerkerken; De Letterboom, Nieuwerkerken; GVLS Opglabbeek; GVB Opitter; Campus De Wingerd, Overpelt; Pallieter, Overpelt; Pieter Brueghel, Peer (2x); GVB Wijchmaal, Peer; Sint-Elisabethschool voor BO Wijchmaal, Peer (2x); Den Dries, Riemst; De Plank, Sint-Martens-Voeren; De Boomhut, Sint-Truiden; Wereldwijzer, Tessenderlo; Tumuli, Tongeren; De Zonnestraal, Tongeren; Oefenschool, Tongeren; Dol-fijn, Vreeren; De Eik, Wellen; GVB Wijer; Windekind, Zonhoven; De St@rtbaan, Zonhoven; Termolen, Zonhoven; GVB Wiemesmeer, Zutendaal; GGLS Zutendaal.

OOST-VLAANDEREN:

GB De Vierklaver, Asper; Berkenboom BS Puivelde, Belsele; VB Sint-Lutgart, Belsele; BS Erasmus, Deinze; BvhGO De Klaver, Destelbergen; GB Eksaarde; VBS Dolfijn, Eksaarde; VKS Eksaarde; Bollekensschool, Gent; BSGO Voskenslaan, Gent; GBS Groenweelde, Gent; KS De Mozaïek, Gent; vzw De Buurt, Gent; VB De Boomhut, Gent; VB De Mozaïek, Gent; BSGO Gentbrugge; BsvhGO 't Vlasbloempje, Grembergen; VB Haasdonk; BSGO De Wijze Eik, Mariakerke (2x); SBS Nieuwerkerken, Nieuwerkerken-Waas; BS Glorieux, Ronse; Sint-Pietersschool, Ronse; Sint-Paulusinstituut, Sint-Denijs-Westrem; Heilig Hart, Sint-Gillis-Dendermonde; Berkenboom BS De Fontein, Sint-Niklaas; VB OLV-Presentatie, Sint-Niklaas; GLS De Zandloper, Sint-Pauwels; VLS Temse; Freinetschool De Kolibrie, Tielrode; VB De Langelede, Wachtebeke; VB Heikant, Zele; PSBLO Meetjesland, Zelzate; GB De Bosrank, Zingem; Sint-Vincentius, Zwijnaarde.

VLAAMS-BRABANT:

BS vh GO Aarschot; Freinetschool, Alseberg; GGBS Betekom; GVB Betekom; GVLS Groot-Bijgaarden; GGKS Halle-Booienhoven; BsvhGO Herent; GVBS Houwaart; BsvhGO Kortenberg; G BLO Opwijk; GGBS Pellenberg; GVBS Sint-Joris-Winge; GVBS Tielt-Winge; GVBS Tienen; BsvhGO Vilvoorde; GVBS Weerde; BsvhGO Zaventem; BsvhGO Zoutleeuw; GVBS Zoutleeuw.

WEST-VLAANDEREN:

GVBS VP1, Aalbeke; GVBS Anzegem; GVBS Ardoois; GVBS Bellegem; GGBS Beveren-Leie; Koninklijk Werk IBIS, Bredene; De Regenboog, Brugge; Sint-Maarten VP1, 2 en 3, Damme (3x); GGBS Damme; Immaculata-instituut, De Panne; GGBS, Desselgem; Rietzang, Gistel; GVB Gravenbos VP 1, 2 en 3, Gistel (3x); De Driespan VP1, 2 en 3, Gistel (3x); De Klimop, Gistel; GVLS Gullegem (2x); GVKS Gullegem; Mariaschool, Harelbeke; Sint-Augustinus, Harelbeke; De Vleugel, Harelbeke; De Polyglot, Helkijn; De Bosbes, Hertsberge; GVBS Hoogede; BS De Mote, Ieper (2x); De Zon, Ingelmunster; GVBS, Ingooigem; 't Groene Poortje, Kaster; VBS Kemmel; Sint-Jansschool, Knokke-Heist; Het Anker, Knokke-Heist; De Ark, Koksijde (2x); GVBS Kooigem; Margareta-Maria-instituut, Kortemark; Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen, Kortrijk; GGBS, Kortrijk; De Bloesem, Kortrijk; BS De Valke; Lichtervelde; VBS Loker; V Centruschool Marke; School met de bijbel De Ark, Marke; GVBS, Oostduinkerke; Freinetschool De Zonnebloem, Oostende; E. Van Glabbekeschool, Oostende; BS Centrum, Oostende; BS Stene, Oostende; Sint-Andreas-instituut, Oostende; MPIGO Oostende; Leefschool De Vlieger, Oostende; OLVrouwecollege Kaaistraat, Oostende; Sint-Godelieve, Oostkamp; De Most, Oostnieuwkerke; Centruschool, Oostnieuwkerke; GGLS, Oostnieuwkerke; GVBS, Pittem; Sint-Benedictus, Poperinge; Sint-Lutgart-instituut, Roeselare (2x); Sint-Theresiaschool, Rollegem; Afdeling B, Sint-Andries; GVGS BKO-BLO Noordveld, Sint-Andries; GGBS, Sint-Eloois-Vijve; Duizend +(plus)-poot, Sint-Eloois-Vijve; Sint-Lodewijkscollege afd. Immaculata, Sint-Michiels; Afdeling A, Sint-Michiels; De Horizon, Snaaskerke; De Polyglot, Spiere-Helkijn (2x); BsvhGO, Staden; GGLS, Staden; GVBS, Staden; GGLS, Staden; GVBS, Staden; Oefenschool De Koornbloem, Torhout; Nieuwstad-Bulskamp, Veurne (2x); GVBS, Vichte; Gaverbeek, Waregem; Sint-Petrus, Waregem; Torenhof, Waregem; Keukeldam, Waregem; Karmel, Waregem; Guido Gezelle, Waregem; VBS Westouter; GS Staden-West, Westrozebeke; De Startbaan, Wevelgem; BsvhGO Wevelgem; Onze Ark, Woesten; GVBS, Woumen; Roezemoes, Zeebrugge (2x); GGBS, Zwevegem.

BRUSSEL:

Poelbos, Jette; Boodschapinstituut, Schaarbeek; BS De Toverfluit, Sint-Jans-Molenbeek; Paruckschool, Sint-Jans-Molenbeek.

LOGO 2:

ANTWERPEN:

GBS Voorheide, Arendonk; GIBLO, Beerse; VBS, Berlaar; Parkschool Te Boelaer, Borgerhout; SKS 't Klavertje, Borgerhout; GLS De Sleutel, Broechem; SKS De Groene Egel, Deurne; BS 't Kofschip, Edegem; GVKS Familia, Edegem (2x); OLVE Familia, Edegem (2x); Sint-Jozefschool, Emblem; GVBS Regina

Pacis 2, Hove; GLS 't Blokje, Loenhout; BSGO De Puzzel, Mechelen; VBS, Putte; GLS Kalfort, Puurs; BSGO Vennebos, Schilde; GSA en Beukenootje, Zoersel.

LIMBURG:

School met de Bijbel, Bilzen; De Linde, Borgloon; Herckerhof, Herk-de-Stad; GVBS, Oplabbeek; Het Wezeltje, Veldwezelt.

OOST-VLAANDEREN:

Sint-Rafaël, Beveren; GBS 't Sprinkhaantje, Buggenhout; VBS Kerkham, Destelbergen; VBS Pius X, Destelbergen; VBS Haenhout, Destelbergen; BS Klaverdries, Drongen; Louis Paul Boonschool, Erembodegem; De Panda, Gent; De Toverstaf, Gent; FS De Boomgaard, Gent; FS Het Trappenhuis, Gent; GBS De Acacia, Gent; Macariuschool, Gent; BS Henri D'Haese, Gentbrugge; GVB Sancta Maria, Gentbrugge (2x); Kindertuin en Kleuterschool Henri D'Haese, Gentbrugge (2x); Sint-Gregorius, Gentbrugge; VBS Onze-Lieve-Vrouw, Kruibeke; BS De Kleurdoos, Ledeberg; VKS Duizendvoet, Lokeren; VBS Lotenhulle; SG Kolegem-Sint-Lutgardis, Mariakerke; OLV Van Gaverland, Melsele; BS Faluintjes, Moorsel; SBS Tinnehoek, Moorsel; Sint-Aloysiuscollege, Ninove; VKS Lourdes, Oostakker; VBS Twinkel, Oostwinkel; GBS, Opdorp; KS Sancta Maria, Ronse; LS Sancta Maria, Ronse; VBS De Krekel, Sint-Amandsberg; BS De Vierklaver, Temse; VZKS, Vinderhout; BS Klim Op, Zandbergen; VBS De Regenboog, Zingem; VBS Beke, Zomergem.

VLAAMS-BRABANT:

VBS, Leuven; GVBS, Sint-Martens-Lennik; GVBS, Tildonk, GGBS, Wommersom.

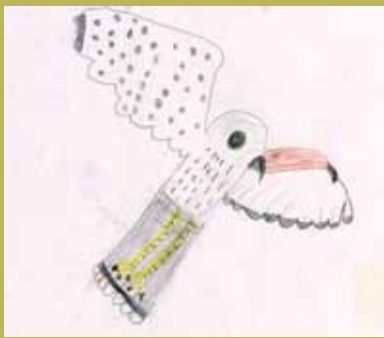
WEST-VLAANDEREN:

De Boomgaard, Assebroek; GVBS, Boezinge (3x); Ganzenveer, Brugge; Hemelsdaele, Brugge; GVBS, Desselgem; De Tweesprong, Handzame (2x); Sint-Michielschool, Ieper; GVBS, Izegem; BsvhGO, Izegem; GVBS, Izegem; De Knuffel, Izegem; GVLS, Kuurne (2x); Het open groene, Marke; BS De Kleine Prins, Menen; Sint-Amandusschool, Meulebeke; Vogelzang, Oostende; Sint-Andreasinstituut, Oostende; De Plataan, Roeselare; Sint-Lodewijkscollege Gistelsteenweg, Sint-Andries; FS De Tandem, Sint-Kruis; Mozaïek, Sint-Kruis; Klavertje 3, Vleteren; De Glimlach, Zedelgem (2x); De Lisblomme, Zeebrugge.

BRUSSEL:

BSGO De Buurt, Schaarbeek; Prinses Paola, Sint-Lambrechts-Woluwe.

!!! Breng er je provinciale MOS-begeleiding vóór de kerstvakantie van op de hoogte als je dit schooljaar een luik van het MOS-logo wil behalen, dan kan die haar begeleiding hierop afstemmen.

3de kleuterklas, Sint-Jozefsschool, Emblem

Laura Lemmens, De Horizon, Snaaskerke

Leonie De Clercq, Wijkschool, Haenhout

Liesbet Lauwers, 6de klas, Vrije Basisschool, Berlaar

BIBLO 7 'De Leydraad', Antwerpen

Hanne, KSDH, Destelbergen

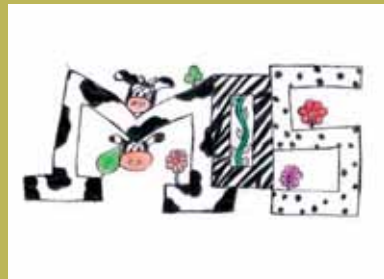
Winnaars MOS-galerij

De volgende 10 leerlingen, klassen, scholen wonnen een of meer van de 10 cd- of boekenbonnen in ruil voor hun tekeningen of handgeschreven gedichtjes en liedjes over Milieuzorg Op School.

- ★ Klas 5A, Basisschool De Bron, Lovendegem
- ★ Laura Lemmens, De Horizon, Snaaskerke
- ★ Broederschool, Groot Bijgaarden
- ★ Hanne, KSDH, Destelbergen
- ★ BIBLO 7 'De Leydraad', Antwerpen
- ★ Ellen, 6de klas, Vrije Basisschool, Berlaar
- ★ Liesbet Lauwers, 6de klas, Vrije Basisschool, Berlaar
- ★ Leonie De Clercq, Wijkschool, Haenhout
- ★ 3de kleuterklas, Sint-Jozefsschool, Emblem
- ★ 4de leerjaar, KSDH, Destelbergen

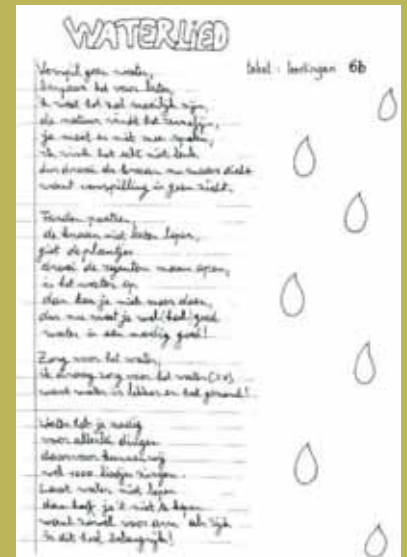
Klas 5A, Basisschool De Bron, Lovendegem

Ellen, 6de klas, Vrije Basisschool, Berlaar

4de leerjaar, KSDH, Destelbergen

Broederschool, Groot Bijgaarden

Je vindt hun creaties uitgespreid over deze pagina en op de MOS-webstek: www.milieuzorgopschool.be. Klik op **Basis**, **Prikbord** en kies dan **Galerij**.

Hoe groeit er MOS in jouw school?

Hoe denken de kinderen over of werken ze aan milieuzorg.

Op 'Prikbord', het interactieve luik van de MOS-webstek, blijven de kindertekeningen of handgeschreven teksten van liedjes of gedichten welkom.

Bezorg de scheppingen van de kinderen/je klas aan MOS. Er liggen opnieuw vijf boeken-cd-bonnen van 20 euro klaar. Vermeld de namen van de creatievelingen aan de MOS-coördinatie:

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid
Milieuzorg Op School
MOS-galerij
Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel

of via

mos@lin.vlaanderen.be

Kinderen bevragen buurt

Om de buurt bij MOS te betrekken trekken de leerlingen van juf Nadia en juf Marie-Jeanne met een aantal enquêtevragen de schoolbuurt in. Ze posten zich op de parkings van een aantal grote supermarkten. De meeste klanten willen graag meewerken en de vragen beantwoorden, vooral als ze horen dat de kinderen zich voor het milieu inzetten. Een aantal ondervraagden is zodanig gecharmeerd dat ze de enquêteurs met een blikje frisdrank of een snoepje belonen. Natuurlijk laten de kinderen de snoeppiertjes en blikjes in de juiste afvalbakken achter. In totaal interviewen de kinderen bijna 200 mensen. Nadien verwerken ze de resultaten in de klas en berekenen een percentage. Maar liefst 76 % van de ondervraagden was zich bewust van de milieuproblemen en werken eraan: ze sorteren, gebruiken herbruikbare tassen, bezoeken geregeld het containerpark, houden kippen of een composthoop voor de afvalrestjes.

Speciale Basisschool Pallieter,
Overpelt

Beste ouders,
Dit briefje gaat over MOS, wat betekent: Milieuzorg Op School. Met ons MOS-groepje (Siard, Vladislaf, Jochem, An-Sofie, Sifra, Kyana, Debby, Manuel, meester Luc en juf Lieve) willen we proberen wat aan milieuzorg te doen. Omdat er veel te veel afval is en wij dat wat willen beperken, willen we jullie ouders een voorstel doen. We stellen vast dat er nog veel kinderen zijn die boterhammen meebrengen verpakt in plastic zakjes of in aluminiumfolie. Dat zouden we graag anders zien. Ons voorstel: als jullie ons schriftelijk willen beloven dat jullie nog alleen boterhammen of iets anders om te eten in een brooddoos zullen meegeven, krijg je die brooddoos van ons gratis! We vragen dan dat jullie het onderstaand strookje invullen en ondertekenen als je met ons voorstel akkoord gaat. Als wij het briefje terug ontvangen, krijgt uw kind de brooddoos van ons. We danken u reeds voor de medewerking.

Het MOS-groepje van de 'School met de Bijbel', Bilzen

Het oogje van Eddy

Toen de tuin van het oude rusthuis dat aan onze school grenst voor een ultramodern rusthuis moest verdwijnen, kwam er voor ons een plaats vrij voor dat waar onze school al jaren van droomt: een schooltuin. Met de hulp van onze ouders krijgt ons plannetje vaste vorm. We werken zoveel mogelijk met recuperatiemateriaal. De oude visvijver, de esdoorn, de tulpenboom en het Mariagrotje blijven. We plannen een grote zandbak, een moestuin en een grasplein. De kinderen willen kippen houden. De tuin moet ook toegankelijk zijn voor rolstoelpatiënten.

Van het steenafval knutselen we een 'ramp' in elkaar en plaatsen er een stevige houten leuning bij.

De peuters woelen in de aangevoerde aarde. In de 2de en 3de kleuterklas staat de wormenbak centraal. Wat doet zo'n regenworm? De kinderen van de lagere klassen zaaien. Er groeien nu erwten, prei, broccoli en andere groenten in de klas.

Eén van de ouders ontwerpt een logo. Vanaf nu houdt Eddy, de tuinkat, een oogje in het zeil. We kopen twee tuinbanken om te picknicken of om samen in open lucht te leren. We leggen eieren op een broedmachine, om kuikens te kweken die later kippen zullen zijn. Op de speelplaats maken we een gat in de muur, een venster op onze groene tuin.

Onze kinderen helpen in de tuin. Ouders, kinderen en leerkrachten werken samen en gebruiken hun groene vingers. Hiervoor danken we ook onze sponsors, want zonder hun geldelijke steun waren we er niet gekomen.

Juf Lut van de kleuterklas, basisschool Bulskam

GEVONDEN!

Anderstalige gillen

Tijdens de les Nederlands leren de anderstalige mama's over composteren, afval vermijden en sorteren, zaaien en planten. Op de natuurdag frissen ze hun kennis over sorteren en composteren op en planten ze samen met de compostmeesters een lookpit. Bij het zien van een compostworm deinzen ze met een gil achteruit om vervolgens op een 'veilige' afstand van het compostvat te blijven.

De Puzzel, Mechelen

.. in het Kluwer Milieuwetboek

Het ei van de burgemeester

Lusten jullie 'MOSterd' ? ... Wij wel!
Dit schooljaar zijn we met ons MOS-project gestart. "Hoe vullen we dit nuttig in?", vroegen de leerkrachten zich af. Allerlei ideeën kwamen bovendrijven, waarvan we er ondertussen heel wat hebben verwezenlijkt:

Jappie en Zora

Onze twee kippen helpen voortaan mee het afval van onze school te verwerken en leggen elke dag heel dankbaar een ei. Met behulp van eierkaartjes kunnen we ook regelmatig eitjes 'kopen'. Lopen die kippen los in Houwaart? Neen hoor, onze kinderen bouwden samen met enkele papa's en opa's een stevig kippenhok, 'omkaderd' door kippendraad.

Dik in orde, onze composthoop

We knutselden een compostbak; waarop fruitresten, theezakjes en koffiedik terechtkomen.

Woensdag, fruitdag

Elke woensdag brengen we van thuis een stuk fruit mee dat we tijdens de knabbelpauze opeeten. Niet alleen de appels hebben bij ons blozende wangetjes ... ook de kindertjes.

Blozende gezichtjes waren er ook toen de burgemeester het kippenhok inhuldigde. De kinderen kregen vooraf de kans om namen voor de kippen te zoeken, die ze op een papiertje in de MOS-ideeënbus stopten. De gegroefde hand van de burgemeester trok er twee kaartjes uit. En dat was niet zijn enige werk.

Vooraf verkozen we ook onze 'MOS-kinderen'. Alle leerlingen konden zich vooraf kandidaat stellen en campagne voeren. Na de telling van de stemmen maakte de burgemeester de zes namen van onze 'MOSSers' bekend. Zij krijgen in de toekomst de kans om andere MOS-spinsels aan te brengen en mee te helpen uitvoeren.

Als afsluiter kregen we allemaal een versierd, hard gekookt eitje ... En of we er 'MOSterd' op deden?

Vrije Basisschool Houwaart

22 | woensdag | wednesday
mercredi | miércoles
mittwoch | mercoledì
APRIL / AVRIL | APRIL | APRIL | ABRIL | APRILE

17

Groene Riddereed

In het begin van het schooljaar organiseren we Groene Ridderverkiezingen. Geïnteresseerde leerlingen uit 4, 5 en 6 vullen hier voor een enquête in en beantwoorden vragen om na te gaan of ze de school al dan niet milieuvriendelijk vinden, of ze thuis aan afvalpreventie doen en of ze op school aan de MOS-acties willen meewerken. Meteen kunnen ze hun eerste MOS-ideeën al op papier zetten. Nadien houden de twee MOS-leerkrachten 'sollicitatiegesprekken': een groepje van twaalf Groene Ridders wordt aangeworven. De eerste Ronde Tafel van de Groene Ridders wordt met een kom verse soep ingezet. De Ridders krijgen vooraf de agendapunten van de MOS-leerkrachten. Tijdens een van onze Tafelzittingen rijpt de idee om 'de lege vuilnisbakken te belonen': een goed en realistisch voorstel dat we verder uitwerken. Om ook de leerlingen bij hun inspanningen om afval te vermijden aan te moedigen, hangen de gemeentelijke arbeiders op de speelplaats spelelementen op de plaatsen waar ze de vuilnisbakken weghalen. Op de laatste dag van het schooljaar organiseren we een afvalarme picknick met een ijsje rechtstreeks van het ijskarretje: géén potjes dus. We houden dan nog minder dan een halve emmer afval over.

Gemeentelijke Lagere School De Sleutel,
Broechem

MOS en AXEN

MOS en de Stad van Axen zijn de twee pijlers van het pedagogisch schoolproject. Via milieuzorg en het sociaal-emotionele probeert de school de kinderen, personeel en ouders de juiste milieuattitude bij te brengen. Zorg dragen en opkomen voor, genieten van (een beter leefmilieu) zijn enkele van de waarden die via de Axenroos gestalte kunnen krijgen. Zonnedorp wil deze twee pijlers graag met elkaar verankeren en zoekt daarom scholen die hierover ideeën of ervaringen hebben. Zelf werken ze in de klassen met het beverbord, waardoor leerlingen verantwoordelijk worden voor het sorteren van het eigen afval. Frisse ideeën? Toffe ervaringen? Geef een seintje aan Lut Pols via bs.aarschot.centrum@rago.be

BSGO Zonnedorp uit Aarschot

Doe me uit
als ik NIET
moet branden !

Jonge architecten

Omdat we vaak meer verspillen dan we eigenlijk weten en willen, stelt de derde graad samen met Green-energy Belgium een energiebesparingsplan voor de school op. We doorzoeken alle leef-leer-klaslokalen en maken een inventaris van problemen en mogelijke oplossingen. Met onze aanpak mikken we op duurzame en haalbare maatregelen die alle peuters, kinderen, leerkrachten en ons secretariaatspersoneel kunnen naleven. Samen met de kinderen bedenken we een reeks van maatregelen en werken die uit.

Waaruit bestaat ons energiebesparingsplan?

1. We vervangen de gloeilampen door spaarlampen.
2. Op de lichtsckelaars kleven we een bewustmakingssticker met als tekst 'Doe me uit als ik niet moet branden.'
3. Elk lokaal krijgt een goed afleesbare thermometer met een groene streep op 18°C (= aangename werkwarmte) en een rode streep op 20°C (= opgelet, zet de verwarming lager).
4. We voorzien de computereilanden in de klassen van een verdeeldoos met een aan/uit-knop zodat we het sluimerverbruik 's middags en 's avonds kunnen uitschakelen.
5. Aan de buitendeur installeren we een deurpomp.
6. Het koffiezetapparaat in de leerkrachtenkeuken krijgt een thermos als gezelschap.

Met een zelfgemaakt toneeltje 'Dat komt ervan!' stellen we onze maatregelen aan de hele school voor. In 2005 starten we met een volledige nieuwbouw. Samen met de architect van ons schoolgebouw gaan we met de kinderen rond de tafel zitten. De kinderen doen er voorstellen om minder energie te verbruiken en schuiven hun aandachtspuntjes naar voren. Een boeiend en ongewoon gesprek, maar ontzettend zinvol: **11-12 jarigen die hun visie op de bouwplannen uiteenzetten.** We komen tot het besluit dat sommige ingrepen onhaalbaar zijn (een windmolen bij de school), andere zeker uitvoerbaar (goede isolatie, warm water enkel op centrale plaatsen) en sommige nog te onderzoeken (plaatsing van zonnecollectoren).

Rationeel energieverbruik is niet alleen een zaak van de school, het hoort bij het leven van alledag. Onze kinderen nemen die boodschap voor hun toekomst mee.

"Als ik later een huis zal verbouwen of bouwen, denk ik zeker aan een milieuvriendelijke en energiezuinige manier om dat te doen."

Korneel

"Ik vertelde mijn ouders dat ze het licht best uitdoen als ze het niet gebruiken. Wij letten daar nu thuis op."

Stijn

*Kristien Vandendriessche, leerkracht 3de graad,
Freinetschool De Boomhut, Brugge*

Directeur daagt leerlingen uit

Tijdens de projectweek over afval ontdekken onze leerlingen dat ze met ons afval nog heel wat nuttigs kunnen maken, op voorwaarde dat we goed selecteren. Onze directeur daagt de leerlingen uit om in de maand mei tien procent minder huisvuil op de school te produceren dan in de maand mei 2003. "Onze leerlingen namen de uitdaging aan en slaagden er zelfs in om 37% minder afval met de grijze container mee te geven", vertelt een trotse directeur. Onder het waakzame oog van gemandateerde 'leerling-snuffelaars' selecteren de leerlingen beter. Op die manier komen er niet langer papier- en fruitresten in de grijze vuilnisbak terecht. Alle leerlingen letten er voortaan op dat ze producten in duurzame verpakkingen aanschaffen. "De school verving alle brikverpakkingen door glazen flessen. Zo draagt ieder zijn steentje bij en kunnen we (afval)bergen verzetten", beweert de directeur.

Raf Lambrechts, Basisschool 't Sprinkhaantje, Buggenhout

Waterkapiteïns

Onze school ontwerpt voor elke leerling een MOS-pasje. Die pasjes hangen in de klas en onze Waterkapiteïns gebruiken ze geregeld. Die mogen, als ze het pasje om hun hals dragen, tijdens de speeltijden overal gaan kijken of de kranen goed dicht zijn, er geen lekken zijn, de lichten werden gedoofd. De leerlingen worden actief betrokken bij het plaatsen van waterbesparende toiletten.

*Vrije Basisschool Den Dries,
Riemst*

De kraan blijft droog

Ouders en leerkrachten van de werkgroep cultuur steken de koppen bij elkaar. Op het programma staat een inleefdag over water, maar al gauw lijkt een 'waterweek' waardevoller.

De week begint op maandagnamiddag met een levendige Waterdans waarbij de leerkrachten enkele pasjes rond de waterput wagen. Het ijs is gebroken, de kinderen voelen zich betrokken.

Na een korte duiding van onze directeur **halen de kinderen per klas één emmer water uit de put**. Daar moeten ze het de hele week mee doen. Met veel ijver plakken de kinderen de kraantjes af, want die blijven die week buiten gebruik.

In alle klassen houden we een klassengesprek over water. Het enthousiasme drupt uit de kinderoogen.

Elke leerkracht krijgt een map met doe-ideetjes over water, gekoppeld aan de situatie Afrika. Die kunnen ze dan op zelfgekozen tijdstippen uitvoeren.

In alle klassen koken we Afrikaans. Daarbij staat de plaats van water centraal. In het vierde jaar halen we de Sahara van onder het zand: ook daar krijgt water een magische betekenis. Het boek 'Aminata en de regenput' speelt een belangrijke rol bij de 5deklassers. De allergrootsten werken met een verhaal over waterverspilling en waterbehoud. De meester en de juf zorgen voor een bordspel over de ongelijke verdeling van water.

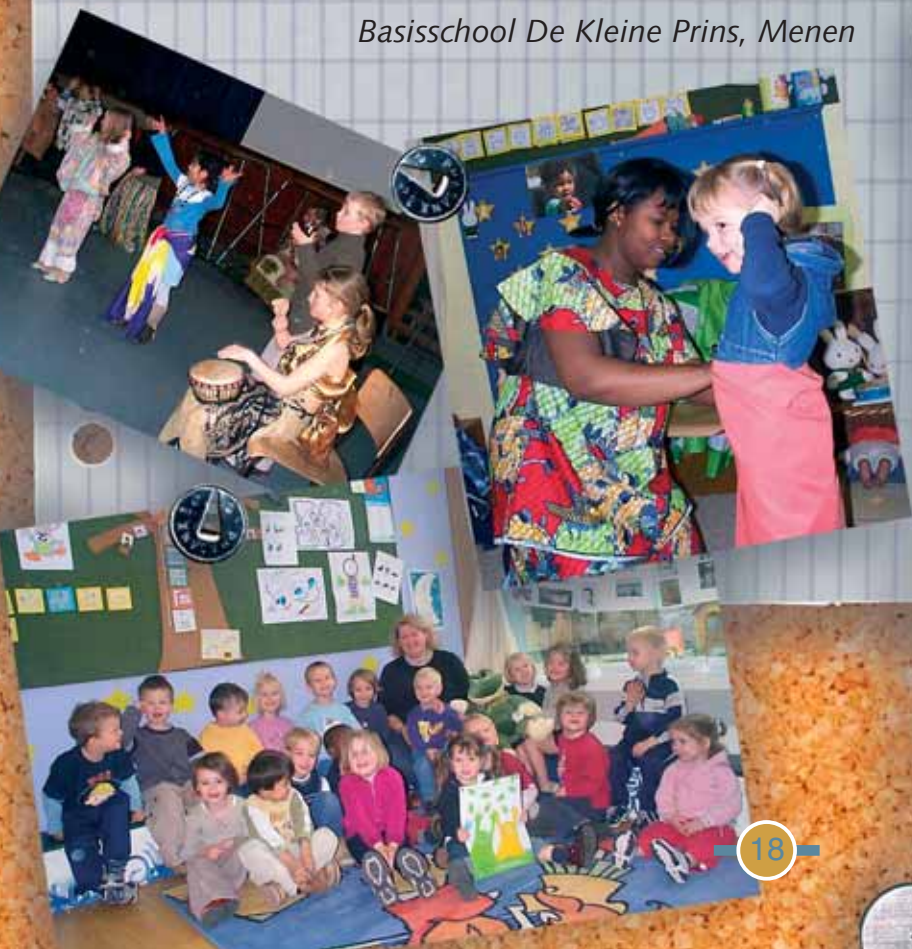
In de leraarskamer wisselen we onze ideeën en belevenissen uit. Iedereen heeft de smaak van water te pakken.

Op donderdagnamiddag herhalen we de Regendans, want het peil in onze regenput daalde onrustbarend. Of onze kinderen zuinig met het water leerden omgaan? Donderdagavond blijkt gelukkig dat de meeste klassen nog vele druppels in hun emmer hebben.

Vrijdag. Een week lang oefent elke klas een dansje, tekst, liedje... in om dat op de apotheose aan de hele schoolgemeenschap voor te stellen.

Met een goed gevoel verlaten de kinderen de school, enthousiast om thuis over hun ervaringen te vertellen. Ze staken heel wat op over water. We hopen dat ze die kennis het hele schooljaar door, op school, thuis en ... overal zullen toepassen.

Basisschool De Kleine Prins, Menen

10 geboden voor een schoner milieu

1. ik neem mijn boterhammen mee in een boterhamdoos.
2. ik verpak niets in aluminiumfolie.
3. ik gebruik herbruikbare drinkflessen.
4. ik breng koeken mee in een doosje of eet een stuk fruit.
5. ik beschrijf papier aan beide zijden.
6. ik draag zorg voor mijn spullen en gebruik ze tot ze echt versleten zijn.
7. ik gooi mijn afval in de juiste vuilnisbakken.
8. ik gebruik zoveel mogelijk kringlooppapier of chloorvrij papier.
9. ik gebruik een pen die ik kan vullen.
10. ik vermijd tipp-ex, alcoholstiften, batterijen en andere schadelijke spullen.

Ik ondergetekende -----
verklaar dat ik me altijd houd aan de geboden
----- en ----- voor een schoner milieu.

Ik zal gedurende de komende weken ook extra
aandacht besteden aan de punten -----en-----.

Opgemaakt te -----, op-----

Gelezen en goedgekeurd, -----

Oprukkend MOS

MOS in het secundair

Een goede cocktail is het lekkerst

PRAKTIJKBOEK MOS-SECUNDAIR

Hoe plan en beheer je het MOS-project op school? Hoe motiveer je er leerlingen en leerkrachten voor? Hoe werkt een milieuwerkgroep? Hoe besteed je aandacht aan een milieuthema? Ervaren scholen in milieuzorg en projectwerking weten misschien het antwoord op die vragen, beginnende scholen kunnen van die ervaringen leren. **Praktijkvoorbeelden, successen en mislukkingen** bieden een houvast. Daarom bundelt MOS de verhalen, belevenissen, acties en projecten van een hele reeks secundaire MOS-scholen in het praktijkboek 'Een goede cocktail is het lekkerst'. Het boek bevat allerlei **beschouwingen** en **handige schema's, stukjes theorie** en heel wat **tips**, maar vooral praktijkvoorbeelden die jouw school kunnen inspireren. Die inspiratie meng je met het **engagement**, de **creativiteit** en de **strategie** van de eigen milieuwerkgroep en je bekomt een cocktail met een eigen, aparte smaak. Een perfecte mix van het populaire en serieuze werk. Gezondheid!

Het Praktijkboek is een praktijkge-

HET PRAKTIJKBOEK MOS-SECUNDAIR IS AF...

richte aanvulling bij het overige MOS-materiaal voor het secundair onderwijs: de handleiding 'Wij zijn van het milieu', de milieu-audit op cd-rom, de nieuwsbrief MOSterd en de webstek www.milieuzorgopschool.be

De **vijf MOS-criteria** - planning, participatie, communicatie, continuïteit en structurele inpassing, milieu- en educatieve winst - vormen de leidraad van de verschillende hoofdstukken. Ook de **zeven aandachtsvelden** (afvalpreventie, water, energie, verkeer, groenvoorziening, keuken&kantine en materialen) komen ruim aan bod. Bovendien gaat het Praktijkboek de op de loer liggende drempels en valkuilen niet uit de weg.

'Een goede cocktail is het lekkerst' is een naslagwerk voor de milieuwerkgroep van je school en een leesbaar werkstuk voor iedereen die met milieuzorg is begaan: leerling, poetsvrouw, leerkracht, ouder, directie... Jouw exemplaar bekom je via je provinciale MOS-begeleider(s). Je vindt hun contactgegevens p. 73 van deze MOSterd en op www.milieuzorgopschool.be

De MOS-logo's

	LUIK 1	LUIK 2	LUIK 3	TOTAAL
ANTWERPEN	21	7	1	29
LIMBURG	14	8	3	25
OOST-VLAANDEREN	21	12	4	37
VLAAMS-BRABANT	11	2	1	14
WEST-VLAANDEREN	20	10	3	33
BRUSSEL	6	0	0	6
TOTAAL	93	39	12	144

LOGO 1:

ANTWERPEN:

Sint-Norbertusinstituut, Antwerpen (2x); Sint-Lucas kunstsecundair, Antwerpen; Kunsthumaniora, Antwerpen; Sint-Jozefinstituut voor BuSO, Antwerpen; Stedelijk Handelsinstituut, Antwerpen; MSV De Es, Antwerpen; Heilig Hart van Maria-instituut MS, Berlaar; Sint-Gabriëlcollege, Boechout; CDO-PTS Boom; OLV-van-Lourdescollege 1ste&3de graad, Edegem; KTA Herentals; De Kunsthumaniora, Lier; PI voor Tuinbouwonderwijs, Mechelen; Sint-Romboutscollege, Mechelen; GTI Mortsel; KTA de Merodelei, Turnhout; HIVSET SO, Turnhout; Sint-Pietersinstituut, Turnhout; Kardinaal van Roeyinstituut, Vorselaar; Vrije Sint-Lambertusscholen bovenbouw, Westerlo.

LIMBURG:

Sint-Jozefcollege, Beringen; MS Heilig Hart, Bree; Stedelijke Humaniora, Dilsen-Stokkem; Koninklijk Atheneum 3, Hasselt; Middenschool 3, Hasselt; Prov. Sec. school voor Verpleegkunde, Hasselt; VTI, Hasselt; KTA2, Hasselt; Prov. Sec. school, 's-Gravenvoeren; Heilig Graf, Kinrooi; BuSO De Dageraad, Kortesseem; OLV-instituut, Paal; Instituut Agnetendal, Peer.

OOST-VLAANDEREN:

KTA Handelsschool, Aalst; VTI, Deinze; IKSO, Denderleeuw; Heilig Maagdcollège, Dendermonde; Vrij Handel- en Technisch Instituut, Dendermonde (2x); Sint-Franciscus, Evergem; Atheneum Wispelberg, Gent; Instituut Bert Carlier, Gent; VISO, Gent; BuSO Sint-Gregorius, Gentbrugge; KA I, Gentbrugge; EDUGO De Toren, Lochristi; Sint-Aloysiuscollege, Ninove; Atheneum Groenkouter, Sint-Amansberg; Don Bosco TI, Sint-Denijs-Westrem; TI Sint-Isidorus handel, Sint-Niklaas; BuSO Sint-Franciscus, Velzeke-Ruddershove; Sint-Laurensinstituut ASO, Wachtebeke; Sint-Getrudiscollege, Wetteren; OLVrouwcollege Campus Bevegem, Zottegem.

VLAAMS-BRABANT:

VTI Voorzienigheid, Diest; KTA Pro Technica, Halle; BuSO Woudlucht, Heverlee; Middenschool 2, Kessel-Lo; KA Redingenhof, Leuven; VTI MS, Leuven; Sint-Donatus MS, Merchtem; BuSO Levenslust, Sint-Martens-Lennik; Onze-Lieve-Vrouwinstituut, Vilvoorde; Virgo Fidelisinstituut, Vilvoorde; Sint-Tarcisius, Zoutleeuw.

WEST-VLAANDEREN:

Koninklijk Werk IBIS, Bredene; OLV Hemelvaartinstituut, Brugge; KA III Brugge-Assebroek; MSGO Assebroek-Sint-Kruis, Brugge; Sint-Aloysiuscollege, Diksmuide; BuSO Dominiek Savio, Hoogdele; TI Immaculata, Ieper; VTI, Ieper; Sint-Bernardusinstituut, Knokke-Heist; Don Bosocollege, Kortrijk; TI Sint-Lucas VTI 1, Menen; SSBOG Ter Zee, Oostende; Sint-Lutgardisinstituut, Oostende; VTI, Oostende; Barnum, Roeselare (2x); Instituut Sancta Maria, Ruiselede; Katho departement RENO, Torhout; Annuntia-instituut, Veurne, Instituut Mater Amabilis, Wervik.

BRUSSEL:

Imelda-instituut, Brussel; BuSO Zaveldal, Brussel; KA E.Hiel, Brussel; Sint-Lutgardiscollege, Brussel; Sint-Pieterscollege, Jette; KA De Toverfluit, Sint-Jans-Molen-beek

LOGO 2:

ANTWERPEN:

OLOV-Presentatie, Bornem; Stedelijk Lyceum, Deurne; KTA Paramedisch Instituut, Mechelen; Instituut van de Ursulinen, Mechelen; BuSO De Beemden, Mechelen; Vita et Pax College, Schoten; Stedelijke Handelsschool, Turnhout.

LIMBURG:

Sint-Jozefinstituut, Genk; Sint-Franciscuscollege MS 2, Heusden-Zolder; BuSO Sint-Ferdinand, Lummen; College Heilig Kruis – Sint-Ursula 1, Maaseik (2x); TI Heilig Hart, Maasmechelen; Scholengroep OLV Tuinbouwschool, Sint-Truiden.

OOST-VLAANDEREN:

Dames van Maria Humaniora, Aalst; MS Koninklijk Atheneum, Aalst; Sint-Jozefscollege, Aalst; IKSO Nieuwstraat, Denderleeuw; Sint-Catherinacollege, Geraardsbergen (2x); Stella Matutinacollege, Lede; MSGO Groendreef, Lokeren; OLV Presentatie Campus Hotel-Bakkerij, Lokeren; KTA GITO, Merelbeke (2x); KA Zottegem.

VLAAMS-BRABANT:

KH Campus Diest dep. Lerarenopleiding, Diest; BuSO Ten Desselaer, Lovenjoel.

WEST-VLAANDEREN:

SSBOGO De Varens, Brugge; BuSO Hewelzicht, Houthulst; Hogeschool WVla dep. PIH, Kortrijk; Spes Nostra Instituut, Kuurne; Sint-Andreasinstituut, Oostende; Sint-Andreasinstituut, Oudenburg; Sint-Janscollege, Poperinge; VTI, Poperinge; MSGO Groenhove, Waregem; Sint-Niklaasinstituut, vestiging Oost, Zwevegem.

LOGO 3:

ANTWERPEN:

Sint-Lutgardisschool, Antwerpen.

LIMBURG:

MS De Graaf, Dilsen-Stokkem; BuSO De Richter, Genk; Scholen Kindsheid Jesu, Hasselt.

OOST-VLAANDEREN:

Koninklijk Technisch Atheneum II, Aalst; OLV-Presentatie Handelsschool, Lokeren; Abraham Hans Middenschool, Oudenaarde; Instituut Berkenboom, Sint-Niklaas.

VLAAMS-BRABANT:

Sint-Jozefinstituut, Tienen.

WEST-VLAANDEREN:

Technisch Instituut Heilige Familie, Ieper; Technisch Instituut Sint-Lucas VTI 2, Menen; BuSO Sint-Idesbald, Roeselare.

Beschikbaar materiaal MOS-secundair

- ★ **'Wij zijn van het milieu'**: de handleiding MOS-secundair.
- ★ Cd-rom **'Wij zijn van het milieu - Milieu-audit'**.
- ★ Cd-rom **'Milieu-audit en audit zeven aandachtsvelden'**.
- ★ **'Vuur, water en wind'**, brochure over het waarom, wat en hoe van het project MOS-Groene School.
- ★ **Affiches** 'Wij zijn van 't milieu'; 'Ik ben van 't milieu'; 'Wij gaan voor het logo Groene School'; 'Ik ga voor het logo Groene School'.
- ★ Blanco **affiche** 'Onze MOS-activiteiten'.
- ★ **Bladwijzers** 'MOS-aandachtsvelden'.
- ★ **'Een goede cocktail is het lekkerst'**, **praktijkboek** MOS-secundair.

Je krijgt het materiaal via je provinciale MOS-begeleider(s).

VERWACHT

NIEUW

Hoe creatief is ons milieuproject?

Hoe creatief werken jongeren in jouw school aan milieuzorg ?

De MOS-galerij is het interactieve luik van de nieuwe MOS-webstek. **Jongeren kunnen er hun creativiteit op los laten.**

Enkele suggesties:

- ★ een foto van de verkozen Miss of Mister Milieu, het spandoek dat aan de schoolpoort hangt of een nuttig voorwerp gemaakt van afval;
- ★ de toch wel erg bijzondere milieubeleidsverklaring van je school;
- ★ het MOS-lied van de school in eigen handschrift;
- ★

Via de **MOS-galerij** toon je hoe de milieuwergroep van jouw school **creatief over het milieuproject communiceert.**

Bezorg ons het bewijsstuk van jullie scheppingskracht en win een of meer van de tien boeken- of cd-bons van 20 euro. Foto, tekst of wat dan ook bezorg je voor de kerstvakantie aan de MOS-coördinatie. Vermeld hierbij de namen van de artiesten van jouw klas/school/milieuwergroep.

*Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, MOS-galerij,
Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel.*

Je kan je bijdrage ook digitaal bezorgen via
mos@lin.vlaanderen.be

De winnaars vind je begin 2005 op de MOS-webstek:
www.milieuzorgopschool.be onder de rubriek
'Galerij'.

Oprukkend MOS

Praktijkvoorbeelden secundair

Verplaatsbare tuintjes

“Met onze leerlingen van de opleidingsvorm 2 ontwierpen en bouwden we 'mobiele tuintjes'. We betrokken ze bij elke stap van het project: de creatie van de tuintjes met gerecycleerd materiaal, klaarmaken van de met compost verrijkte teelaarde, herkennen en benoemen van de verschillende kruiden en groenten, opstellen van de zaaikalender, zaaien en planten. De leerlingen stonden zelf in voor het onderhoud van de tuintjes. Ze konden experimenteren met de zelfgekweekte groenten en kruiden in verschillende gerechten.

Het voordeel van deze mobiele tuintjes is dat we ze aan de deur van de klas kunnen 'parkeren'. Zo moeten de leerlingen niet telkens van de klas naar de schooltuin lopen omdat ze alle kruiden en groeten binnen bereik hebben.”

Peter Coradazzi,
BuSO De Richter, Genk

Dikke Truiendag

Vrijdag 6 februari 2004 was het 'Dikke Truiendag'. Met deze actie wou sMOS - de stuurgroep MOS - op een ludieke manier de aandacht van de medeleerlingen en leerkrachten op de energieproblematiek van de school vestigen. Deze energiearme schooldag moest ervoor zorgen dat er voortaan niet langer ramen blijven openstaan of lichten blijven branden en dat leerlingen en leerkrachten gaan beseffen dat een dikke trui een goed 'gerief' is tegen de kou. Die bewuste vrijdag draaiden de sMOSers de verwarming van de school enkele graden lager, werden de leerlingen ertoe aangezet om de lichten in gangen en lokalen tijdens de pauze uit te doen, de ramen enkel te openen om even te verluchten en de buitendeuren zo veel mogelijk dicht te houden.

Om het effect van de 'Dikke Truiendag' te meten nam de sMOS-werkgroep het stoomverbruik (bepaalde wijken in Aalst gebruiken een verwarmingssysteem met stoom) van de verwarmingsinstallatie op. Die gegevens werden in de fysica verwerkt en vergeleken met het verbruik tijdens een gewone schooldag met vergelijkbare buitentemperatuur. Een besparing van 22 euro was het resultaat van deze oefening. Toch hadden de leerlingen geen kou geleden. De eerdere jaren gebruikten de in de klaslokalen gemeten temperaturen om gemiddelden te leren berekenen. Het algemene gemiddelde bleek toch nog 20,3 graden te zijn. Heel wat leerlingen waren zelfs te warm aangekleed.

Dames van Maria Humaniora, Aalst

PAPIERVERZAMELBAKJEMETTOUW

Tijdens de lessen houtbewerking ontwierpen de leerlingen een eigen 'papierverzamelbakjemetouw'. In het verleden verzamelden ze het oude papier in plastic mandjes. Bovendien was het moeilijk om het restpapier te verzamelen en te binden zodat er ongewild nog veel recycleerbaar papier in de restcontainer terecht kwam. De bakjes zijn gemaakt van hout uit cultuurbossen en hebben een binnenmaat van een ruime A4. Omdat je het ingezamelde papier nu dank zij de vooraf ingebrachte touwtjes gemakkelijk kan samenbinden, ligt het rendement van deze methode 200 % hoger dan met het oude systeem.

Middenschool Groenhove,
Waregem

Hergebruik bordwater

Voor het Dupro-project over duurzaam produceren van de UIA ontwierpen de leerlingen van het 4de jaar wetenschappen een krijtwaterzuiveringsinstallatie. Deze installatie werkt op basis van een eenvoudige zandfiltering. De bedoeling is om op die manier het bordwater opnieuw te gebruiken.

Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdescollege, Mortsel

Elektronische leerlingenkrant

“We wilden met een leerlingenkrantje voor en door de leerlingen starten. Iets anders dan het bestaande 'Paulitiek': het magazine van de leerkrachten, uitgegeven in kleur en gedrukt op glanspapier. Na lang vergaderen, overleggen en discussiëren werd ons elektronische leerlingenkrantje E-dd geboren. Als de leerlingen het krantje willen ontvangen, kunnen ze hiervoor intekenen op onze eigen site. Daar vinden ze ook links naar andere projecten van de leerlingenraad. Bij elke nieuwe editie krijgen de ingeschreven leerlingen een bericht met een link naar de site waar ze het krantje kunnen bekijken. Voor leerlingen zonder e-mail maken wij een afprintje, maar dat zijn slechts uitzonderingen. Door onze krant op die manier te verspreiden, besparen wij heel wat papier.”

Jolien De Smet, 4hw2, Sint-Paulus Instituut Gent

De school lekt

Onze school werkte het afgelopen schooljaar intensief aan het aandachtsveld 'water'.

Leerlingen van het 3de jaar Hout en Metaal onderzoeken de waterfacturen van de voorbije vijf jaar en maken hiervan grafieken die ze in het biologielokaal ophangen: meteen heel wat gesprekstof voor de lessen.

Zowel in natuurwetenschappen als biologie komt het onderwerp geregeld ter sprake en tijdens wiskunde **berekenen de leerlingen hoeveel water ze thuis verbruiken**. De leerlingenraad neemt initiatieven om het zuinig omspringen met water op de toiletten te promoten en in één adem het afval en zwerfvuil in de school te bestrijden. Tijdens de lessen PAV onderzoeken de leerlingen de oorzaken van het hoge waterverbruik op school. Via een dagelijkse controle van de meterstand en een enquête over het watergebruik rest er nog één verklaring voor de hoge waterfactuur van de school: **'grote' lekverliezen in de ondergrondse leidingen**.

De leerlingen van het 4de jaar Hout en Metaal sporen de lekken op. Ze beslissen om tijdens bepaalde weekends gedeelten van de waterleiding af te sluiten en zo na te gaan of er in dat onderdeel lekverliezen zijn. Door tijdsgebrek en door de geplande weekendactiviteiten in de school krijgen de leerlingen deze 'aftasteroperatie' niet rond. Ze besluiten er na de zomervakantie mee door te gaan.

MOS-werkgroep Atheneum Groenkouter, Sint-Amandsberg,
argo0071@argo.be

Technische aspecten van milieuzorg

"Vorig schooljaar voerden we een aantal milieuvriendelijke, structurele ingrepen uit. We vervingen de mazoutbrander door een gasbrander met een computergestuurde regelinstallatie; de overbodige stookolietanks door drie regenputten met een capaciteit van elk 20 000 liter. Daarop sloten we waterbesparende toiletten aan. Dat was het ideale moment om met de leerlingen aan de MOS-aandachtsvelden 'water' en 'energie' te werken. Tijdens het schooljaar houden we de school via de prikborden op de hoogte van de vorderingen van de werken. Ook in de vakken PAV, aardrijkskunde en talen komen de werken aan bod.

We vergelijken het energie- en waterverbruik, de energiekost, de temperatuur in de klassen voor en na de werken. Zo ontdekken de leerlingen zelf dat milieuvriendelijkere energievormen en spaarzaam met water omgaan baat hebben. Als technische en beroepsschool maken we maximaal gebruik van de technische aspecten van ons project. Hoe verklaar je bijvoorbeeld het verminderde energieverbruik als je op de buitenmuur een omgevingstemperatuurvoeler plaatst? Of hoe werkt een zonnecel? Tijdens de milieukeek bouwen de leerlingen een tentoonstelling over zonne-energie die de aandacht op duurzame energievormen vestigt. De tentoonstelling vindt achteraf een verlengstuk in de lessen.

Ook de werken aan onze nieuwbouw bieden een aantal kansen om aan MOS te werken. Zo ontwerpen we met de leerlingen een groenplan voor de nieuwbouw en denken we na over de aanleg van een kruidentuin. Maar hier blijft het niet bij. Dit schooljaar is onze school een van de pilot-scholen van het Lumen-project van Electrabel. Het energieverbruik van de hele campus wordt doorgeleefd en bijgestuurd: opnieuw voer voor de vakken in de BSO-afdelingen."

An Agnessens, milieuwergroep van KTA 2 Aalst

School bestijgt ladder

Het startschot van onze milieuveertiendaagse begint met een zwerfvuilactie. Er verschijnt een ladder op de speelplaats die gedurende twee weken centraal staat: de ladder van Lansink. We brengen een bezoek aan de Hooge Maey en komen op de eerste trede van de ladder terecht: afval sorteren. Bij het bezoek aan de ISVAG-verbrandingsoven staan we op de tweede trede: verbranden van afval. In Kruibeke bij Ibogem kruipen we hoger op de ladder: we worden geïnformeerd over afval sorteren en het hergebruik van afval. Onze school zelf heeft inmiddels de middelste sport bereikt: voorlopig sorteren we ons afval correct. Maar we weten dat we hoger moeten. Hoewel, als we nu al een brooddoos gebruiken, krijgen we punten voor een gratis 'sMOS gezond'.

BuSO Sint-Jozef, Antwerpen

Directeur geeft voorbeeld

De traktatie van onze directeur voor zijn verjaardag ging niet onopgemerkt voorbij. Voor de leerlingen plantte hij een stukje pure natuur op de speelplaats: een mooie lindeboom en een esdoorn. De leerkrachten genoten tijdens de middag van een afvalvrije lunch. Trakteren, het kan ook anders: zonder chips of zoetheid én zonder afval.

Middenschool OLVI, Paal

MÉÉR VERHALEN
VAN EN OVER SECUNDAIRE MOS-
SCHOLEN EN MOS-PROJECTEN
UIT HET SECUNDAIR ONDERWIJS
VIND JE OP DE MOS-WEBSTEK
WWW.MILIEUZORGOPSCHOOL.BE
KLIK OP SECUNDAIR

Zalige en Zuinige Kerst

Bespaar een duit, schakel overbodige apparaten uit
Iedereen onder ons droomt wel eens weg bij de gezellige sfeer van de kerstperiode: heerlijk geurende kerstbomen, prachtig verpakte pakjes en overal flikkerende en fonkelende lichtjes. Staan we er wel bij stil dat al die verlichting een pak energie verbruikt? Het Mechelse Instituut van de Ursulinen probeert daar wat aan te doen.

Geschenken, waarom besteed je zoveel poen?
Doe liever een milieuvriendelijke klus of geef een zoen.

Alle leerlingen en personeelsleden krijgen als kerstkaart een lijst met zeven tips voor een energiezuinige kerst. Zo wordt iedereen ook tijdens de eindjaarsperiode opnieuw geconfronteerd met MOS en dringt milieuzorg ook buiten de school door.

Gebruik tweemaal met veel plezier,
Dat mooie, kleurrijke inpakpapier.

Kerstkaartenactie, Ursulinen Mechelen

Oprukkend MOS

MOS in de provincies

- 1 Afvalpreventie
- 2 Water
- 3 Verkeer
- 4 Natuur op school
- 5 Energie
- 6 Keuken en kantine
- 7 Materialen

* Coördinatieteam
* Stuurgroep

* Directie
* Leerkrachten
* Participatieraad
* Ouders
* Onderhoudspersoneel
* Tuinman

VLAAMSE GEMEENSCHAP
'AMINAL'

PROVINCIES
Brussels
Hoofdstedelijk
Gewest

SCHOLEN
van kleuterklas
tot en met
hogeschool

* Leerlingen -
studenten

* MOS-begeleiders
* Provinciaal Natuurcentrum
* Schakels
* Stuurgroep

GEMEENTEN
steden

* Burgemeester
* Schepencollege
* Milieuambtenaar
* Duurzaamheidsambtenaar
* Groendienst
* Compostmeesters
* Natuur Educatief Centrum
* Schakels

Groot draagvlak

Antwerpen

De Antwerpse MOS-familie werd andermaal uitgebreid. 206 basisscholen en 153 secundaire en hogescholen tekenden ondertussen de MOS-milieubeleidsverklaring. De nieuwe basisscholen zijn: Het Klepperke, Balen; Freinetschool De kRing, Berchem; GBS Pijpelheide, Booischot; VBS Booischot (2 vest.); GVLKS Mariagaarde, Borgerhout; VBS Klavertje 3, Bouwel (3 vest.);

GVGB Vincentius, Essen (3 vest.); GVBS, Grootlo (2 vest.); BS Heilig Hartcollege, Heist-op-den-Berg (2 vest.); GBS Zonderschot, Heist-op-den-Berg (2 vest.); GVG BS, Heist-op-den-Berg (2 vest.); Leefschool Pluishoek, Heist-op-den-Berg; VBS De Graankorrel, Herselt; VBS Itegem (2 vest.); BuBaO De Regenboog, Kessel; VB Meerlaar, Laakdal; BSGO De Spiegel, Leest; BSGO 't Molentje, Lier; KS Tivoli-kids, Mechelen; VGB De Luchtballon, Mechelen; BS De Zonnewijzer, Ravels; GVB Sint-Lutgardis,

Schelle (2 vest.); Wijkschool Don Bosco Elshout, Schoten; GVBS, Schriek (2 vest.); BS Sint-Pietersinstituut, Turnhout; GVB Heilig Graf Apostoliekenstraat Turnhout; GVB Heilig Graf Nijverheidstraat, Turnhout; GVB Heilig Graf Tramstraat, Turnhout; GVB Sint-Franciscus, Turnhout; Leefschool De Regenboog, Turnhout; SBS De Paddestoel, Turnhout; SBS Parkwijk, Turnhout; SBS Stadspark, Turnhout; VL Oefenschool, Vorselaar; GVB Heilig Graf, Vorselaar; Sint-Jan LS, Wiekevorst.

De **nieuwe secundaire en hogescholen**: Sint-Pietersinstituut, Turnhout; Berthoutinstituut - Klein Seminarie, Mechelen en het Hoger Instituut voor Verpleegkunde Sint-Elisabeth, Turnhout.

Jammer genoeg moesten we twee scholen van de MOS-lijst schrappen omdat hun vestiging de voorbije zomer werd gesloten. Toch willen we hen nog bedanken voor de leuke samenwerking: BSGO Anton Bergmann en BSGO Donk uit Lier.

MOS EN GEMEENTE

Steeds meer gemeenten steunen de scholen op hun grondgebied die in MOS stappen. Die steun kan zowel logistiek als financieel zijn. **Scholen en gemeenten kunnen onderling een overeenkomst, charter of convenant afsluiten**, waarbij de school zich engageert om een aantal vooropgestelde ecologische doelen te bereiken in ruil voor materiële of financiële steun.

In Kontich kunnen scholen voor hun MOS-acties bij het gemeentebestuur subsidies aanvragen. Daarvoor moet de school kenbaar maken dat zij in het MOS-project stapt, de MOS-milieubeleidsverklaring ondertekent en een milieuwerggroep op school installeert. Ook Antwerpen werkt sinds maart 2004 met twee nieuwe scholencharters. Naast het afvalcharter voor het basisonderwijs, zijn er nu ook een **afvalcharter** en een **energiecharter** voor het secundair onderwijs. Daarmee worden scholen gestimuleerd om de MOS-milieubeleidsverklaring te ondertekenen. Scholen die in MOS stappen, krijgen hiervoor wel geen aparte subsidies. De stad Turnhout heeft sinds vorig schooljaar ook een scholencharter. De school kan er een aparte MOS-bijakte ondertekenen. Als MOS de prestaties van de school positief evalueert, kan die voor deze bijakte subsidies krijgen.

Dergelijke overeenkomsten tussen scholen en gemeenten bewijzen dat MOS en de gemeentebesturen samen de scholen kunnen aanmoedigen om met milieuzorg te beginnen of hun milieuzorgsysteem draaiende te houden. De gemeente ondersteunt de school logistiek, de MOS-ploeg zorgt voor educatieve steun.

NIEUWE PIME-SITE

Op de vernieuwde PIME-site breng je een virtueel bezoek aan de expo 'Kopen met je kop' en bereken je on-line je ecologische voetafdruk. Wil je met de klas op stap? Neem een kijkje in het PIME-aanbod of surf naar de andere NME-centra in de provincie Antwerpen. Misschien kan je met een ontleende veldkoffer aan de slag. Je kan ook snuffelen in de uitgebreide collectie van het documentatiecentrum. Benieuwd hoe vermoeid de medewerkers van het PIME er uitzien? Of wil je het MOS-bureau van dichterbij bekijken, MOS-tips en schoolverhalen ontdekken? Sinds 1 september kan het allemaal op www.pime.be

EXPO STRAFFE KOST

Wist je dat een doorsnee potje yoghurt gemiddeld 8 000 km aflegt vooraleer het in onze koelkast belandt? En dat de teelt van een kilo tomaten in een serre zeven keer meer energie vergt dan in volle grond? Vanaf 1 februari 2005 vind je in het PIME 'Straffe kost'. **Deze tentoonstelling toont wat duurzame voeding inhoudt**. Je maakt er kennis met de verscheidenheid aan eetculturen in de wereld en trekt na hoe je zelfbewuster met voeding kan omspringen. De expo bewijst dat een biologische en vleesarme maaltijd ook lekker én gezond kan zijn.

Een gids begeleidt je bezoek aan de expo. Je kan je bezoek combineren met andere activiteiten uit het educatieve PIME-aanbod. Per persoon betaal je 2 euro voor een halve en 2,50 euro voor een hele dag. Inlichtingen en reservaties: *tel. 015 31 95 11, info@pime.provant.be, www.pime.be. PIME vzw, Mechelsesteenweg 365, 2500 Lier.*

DOCUMENTATIECENTRUM PIME

Zoek je naar een lespakket over waterbesparing, een video over afvalpreventie of een artikel over wind-energie in Vlaanderen? In het documentatiecentrum van het PIME vind je boeken, tijdschriftartikelen, educatieve pakketten, video's, cd-roms en spellen over allerlei milieuthema's. Het milieueducatieve luik is het sterkst uitgebouwd, zowel voor het basiss als voor het secundair onderwijs. Op de zopas vernieuwde website, www.pime.be, maak je kennis met het aanbod. Je bent natuurlijk ook welkom in het PIME zelf. Het documentatiecentrum is vrij toegankelijk van maandag tot vrijdag van 8.30 tot 16.30u. Een aantal video's kan je ontlenu; van de overige materialen maak je kopieën tegen vergoeding. *Els De Smet, Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie vzw, Mechelsesteenweg 365, 2500 Lier, tel.015 31 95 11, els.desmet@pime.provant.be*

MOS-Antwerpen, tel. 015 30 61 25, 26 of 27
fax 015 31 58 80, mos@pime.provant.be

Brussel

De Kleurdoos, De Wimpel, het Boedchapinstituut, het Sint-Niklaasinsituut en De Windroos stuurden ons inmiddels hun engagementsverklaring. Dat betekent dat 35 Brusselse basisscholen zich actief voor MOS inzetten.

Vier basisscholen behaalden het eerste luik van het MOS-logo: school Poelbos, De Toverfluit, De Paruckschool en het Boedchapinstituut. Twee scholen behaalden het tweede logo: Prinses Paolaschool en De Buurt.

Maar liefst zes secundaire scholen behaalden het eerste luik van het logo Groene School: het KA Sint-Jans-Molenbeek, Zaveldal, KA Emmanuel Hiel, het Lutgardiscollege, het Sint-Pieterscollege en het Imelda-Instituut.

In Brussel krijgen deze scholen ook nog ondersteuning van de organisaties Green, NMe-Link en Biloba die in hetzelfde huis als MOS wonen, wat de samenwerking tussen deze partners alleen maar ten goede komt.

Daarnaast organiseren NMe-Link en Réseau-Idee, onder impuls van de Staatssecretaris van Mobiliteit, een mobiliteitsproject in een vijftiental Nederlandstalige en een dertigtal Franstalige scholen.

BIM-PUBLICATIES

Het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) beheert het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (160km², 19 gemeenten, 1 000 000 iwoners, 300 000 pendelaars). Het BIM is bevoegd voor lucht-kwaliteit, lawaai, groene ruimten, afval, bodem, water, energie en schone technologieën. Scholen kunnen er terecht voor hun milieuvergunning, controle op hinderlijke installaties, informatie over selectief ophalen, informatie over groene ruimten of fietsroutes.

Het BIM geeft **interessante publicaties** uit die je meestal gratis kan bestellen:

- 'Vleermuizen'; 'Natuur & parken'; 'Vossen'; 'Kraaien'; 'Eksters thuis in de stad'; 'Groen en blauw netwerk'; 'Naar een ecologisch beheer van de parken'; 'Het vermijden van wespen, vliegen en muggen'; 'Naaktslakken' ...
- informatiefolders over zonneboilers in het Gewest, rationeel energiegebruik, subsidiemogelijkheden van milieuvriendelijke installaties: informatie die voor scholen erg interessant is.

*Info-leefmilieuloket BIM, Sint-Gorikshallen, Sint-Goriksplein 1000 Brussel, tel. 02 775 75 75, info@ibgebim.be
www.ibgebim.be*

BRUSSELSE STADSSCHOLEN VERMAGEREN

12 tot 16% van onze adolescenten zijn te dik. De voornaamste oorzaak is het veelvuldig gebruik van frisdrank en versnaperingen. Brussel-stad erkent het probleem en besliste om er iets aan te doen. Het Franse voorbeeld om snoep- en drankautomaten op school te verbieden, inspireerde de stad om zelf maatregelen te nemen. Vanaf 1 januari 2005 worden

er in de stadsscholen geen automaten meer toegelaten. Drinkwaterfonteinjes komen er voor in de plaats. “Je kan moeilijk gezondheidscampagnes in scholen voeren en terzelfder tijd de leerlingen met frisdrank volproppen”, is het pedagogische argument. De stad beseft dat een opgelegde maatregel niet volstaat om leerlingen en leerkrachten een ander gedrag bij te brengen. Daarom krijgen de schoolbevolking en de ouders op opendeur- of themadagen informatie over gezondheidsopvoeding. Daarnaast ijvert het comité voor schoolmaaltijden om vruchten en groenten een prominentere plaats op het menu te geven. Info: *Luc Ceulemans, kabinetsmedewerker Schepen Onderwijs en Jeugd, tel. 02 279 49 13, fax 02 279 49 21.*

MOS-Brussel, tel. 0473 73 67 30, fax 02 209 16 31, mos@vgc.be

Limburg

Na de zomervakantie stond de teller van het aantal milieubeleidsverklaringen van de Limburgse basisscholen op 277. De secundaire scholen klokten af op 119 ondertekende verklaringen.

Maar liefst 95 basisscholen ontvingen het eerste luik van het MOS-logo, 5 slaagden voor het tweede luik. 14 secundaire scholen kregen het eerste, 8 het tweede en 3 het derde luik van het logo Groene School. Onze bewondering voor de inzet van de juryleden om zich een weg te banen tussen de dossiers van de scholen die zich voor een MOS-logo kandidaat stelden.

PROJECT ‘EDUCATIEF NATUURBEHEER’

Voor de Limburgse scholen die aan het thema ‘Natuur op school’ of het aandachtsveld ‘Groenvoorziening’ willen werken, houdt Natuurpunt haar aanbod ‘Educatief Natuurbeheer’ klaar.

Educatief Natuurbeheer maakt kinderen warm voor natuur. Leerlingen van de derde graad van de basisschool worden actief bij het beheer van een natuurgebied in de buurt van de school betrokken. Voor de leerlingen van de tweede en derde graad secundair is er een aangepast aanbod, onder andere met een debat over natuur.

Met ‘Educatief Natuurbeheer’ ervaren leerlingen dat er veel werkkraft nodig is om variatie in de natuur

te brengen. Ze kunnen er zich volledig uitleven, maken kennis met allerlei nieuwe dingen over de natuur in hun streek en leren praktijkgericht samenwerken.

Info over het project ‘Educatief Natuurbeheer’: *André Mulders, tel. 0478 62 55 91, andre.mulders@natuurpunt.be of Corina Cools, tel. 0478 33 52 40, corina.cools@natuurpunt.be*

NATUURINFORMATIEPUNT

Op zoek naar een gids voor een natuurwandeling of een deskundige om een voordracht over natuur of milieu te geven? Of wil je een educatief project over een bepaald thema uitwerken of een vakoverschrijdende natuurwandeling in het Engels, Frans of Duits?

Het NatuurInformatiePunt (NIP) verzamelt alle informatie over openbare activiteiten over natuur en milieu in de provincie Limburg: voor welke doelgroep, welk gebied, welke invalshoek ... Zelfs in de natuurgebieden zonder gestructureerde gidsenwerking zoekt het NIP voor jou een natuurgids. Voor natuurgebieden mét een georganiseerde gidsenwerking verwijst het NIP vooral door naar de verantwoordelijken van die gebieden.

Je kan het NIP telefonisch bereiken op dinsdag en vrijdag van 9 tot 17u, op donderdag van 9 tot 13u. *NatuurInformatiePunt, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk, tel. 011 26 54 86, fax 011 26 54 55, nip.limburg@tijd.com*

MOS-Limburg, tel. 011 26 54 59, 66 of 67, fax 011 26 54 55, mos@limburg.be

Oost-Vlaanderen

In het begin van dit schooljaar telde Oost-Vlaanderen 154 MOS-scholen uit het secundair - of hoger onderwijs en 286 MOS-basisscholen. Vooral de spectaculaire groei in het basisonderwijs met 134 scholen, een **stijging van zo'n 87%** in vergelijking met 1 september 2003, ontlokt de dames en heren statistici fijne kreetjes van plezier.

Voor een opsomming van de nieuwe scholen verwijzen we naar de MOS-website.

Tijdens de provinciale logo-uitreiking voor het basisonderwijs genoten 36 logo 1-scholen en 39 logo 2-scholen van een voorstelling van Wannes van De Fietsenmaker en Stefan Boonen, jeugd-auteur en bedenker van juffrouw Macaroni uit de MOS-themabundels.

Tijdens de uitreiking voor de secundaire scholen kregen 21 scholen het eerste en 12 het tweede luik van het Groene Schoollogo. De laureaten keken en luisterden naar 'Water, mensenrecht of handelswaar' van Mong Rosseel. Vier Oost-Vlaamse secundaire scholen mochten de trein op om in Brussel hun derde en laatste luik van het logo Groene School te gaan ophalen.

Alvast cijfers die de Oost-Vlaamse MOS-begeleiders een hart onder de riem steken. Ook dit schooljaar trekt MOS-Oost-Vlaanderen voluit de kaart van de individuele schoolbezoeken.

PROVINCIAAL AANBOD NATUUR- EN MILIEUEDUCATIE

Eén van de resultaten van de NME-netwerkvorming in de provincie is de nieuwe brochure '*Ook geboeid door? Wegwijs in de natuur- en milieueducatieve centra van Oost-Vlaanderen*'. Hierin vind je **uitgebreide informatie over de Oost-Vlaamse NME-centra:**

welke educatieve activiteiten ontplooiën ze?, welk veldwerkmateriaal kan je er ontlenuen?, welke ondersteuning biedt elk centrum? Je vindt er een overzicht van het eigen aanbod voor natuur- en milieueducatie van de Oost-Vlaamse steden en gemeenten. Voor wie op zoek is naar een leerrijke activiteit in de natuur of anderen voor natuur- en milieuzorg warm wil maken, is deze brochure een aanrader.

Je kan de gratis brochure aanvragen bij de **Provinciale Dienst Natuur- en Milieueducatie**, tel. 055 49 67 96,

kaaihoeve@oost-vlaanderen.be

www.dekaaihoeve.be

MILIEUBIB GENT

De bibliotheek van de Gentse Milieudienst geeft je informatie over verschillende milieuthema's. Je vindt er een schat aan **lesmateriaal, spelen en educatieve koffers**.

Met hetzelfde pasje als in de openbare bibliotheken van Gent ontleen je er boeken en materiaal.

Tijdschriften en losbladige werken kan je ter plaatse inkijken. Je kan er kopiëren en er staat een pc met internetaansluiting ter beschikking.

Milieudienst Gent, Dienstencentrum Gentbrugge, Braemkasteelstraat 41, 9050 Gentbrugge.

Open alle werkdagen van 9 tot 12u., op woensdagmiddag ook van 14 tot 17u. of na afspraak via tel. 09 239 43 33.

Je raadpleegt de on line catalogus via

www.gent.be/leefmilieu/bibliotheek

MOS Oost-Vlaanderen, tel. 09 267 84 74 of 73 of 59, fax 055 49 67 98, mos@oost-vlaanderen.be

Vlaams-Brabant

Sinds de vorige editie van MOSterd tekenden er drie secundaire scholen een milieubeleidsverklaring: Eureka, Kessel-Lo, het Provinciaal Instituut voor Secundair Onderwijs, Tienen en het BuSO Mariadal in Hoegaarden. 101 scholen - **bijna 60% van de Vlaams-Brabantse secundaire scholen** - werken nu met MOS.

Elf Vlaams-Brabantse scholen behaalden vorig schooljaar het eerste luik van het logo Groene School, twee het tweede luik. Tot nu toe behaalden er in onze provincie 30 scholen het eerste luik, 7 het tweede en 11 het derde luik van het logo Groene School.

Ook voor de basisscholen was het voorbije schooljaar vruchtbaar. Het aantal MOS-basisscholen groeide aan tot 203 (**36,8 % van de Vlaams-Brabantse basisscholen**). Dat betekent dat we tijdens dat schooljaar maar liefst 70 nieuwe milieubeleidsverklaringen ontvingen. Sinds de vorige MOSterd (mei 2004) begonnen de volgende basisscholen met het MOS-verhaal: VB Bellingen (2)*; VB Halle; VB De Bloesem, Herne (3); VB Sint-Lutgardisschool, Sint-Pieters-Leeuw; VB Harten Troef, Pepingen (2); GB De Boot, Opwijk; VL Kester (2); VB De Bron, Gooik (3); GB De Leertuin, Meise; GB Meise; BSGO De Vleugel, Zaventem; VB

Tuimeling, Zemst; VB De Zonnewijzer, Weerde; VB Mater Dei, Erps-Kwerps; BSGO 't Kasteel, Overijse (2); GB Rotselaar (2); GB Rotselaar-Heikant; VB De Klinker, Rotselaar; GB Wezemaal, VL De Rank, Wezemaal (2); VB De Bosuiltjes, Hever (2); GB De Gobbel, Holsbeek (3); VB Klim-op, Nieuwrode (2); VB Mariadal, Hoegaarden; GB Hoegaarden (2); VB De Oogappel, Zoutleeuw, GB 't Villegastje, Strombeek-Bever.

* Het cijfer tussen haakjes duidt het aantal vestigingsplaatsen aan.

HIJS DE MOS-VLAG

Wil je MOS zowel in als buiten de school promoten of iedereen laten zien dat je aan milieuzorg werkt? Hijs de MOS-vlag. De sierlijk, wapperende vlag meet 1,5 op 1,5 meter en is uiterst geschikt voor **tentoonstellingen, opendeurdagen** en andere **MOS-manifestaties**.

Elke school die minstens het eerste luik van het MOS-logo behaalt of behaalde heeft recht op een **gratis exemplaar**. Als de gemeente met MOS meedoet, kunnen ook de andere MOS-scholen de vlag bij de gemeentelijke milieudienst ontlenen. Wil je weten of jouw gemeente een MOS-gemeente is, neem dan contact op met de gemeentelijke milieudienst.

GELD VOOR GROENDAKEN

Scholen die hun dak(en) willen vergroenen kunnen hiervoor een provinciale subsidie krijgen.

Meer informatie vind je op www.vlaamsbrabant.be/specials/subsidies/

NATUUR EN MILIEU: EDUCATIEF AANBOD IN DE PROVINCIE

Zoek je een leuke activiteit, een interessante tentoonstelling over milieu of een locatie om op bosklas te trekken? De provincie Vlaams-Brabant bundelt de **natuureducatieve mogelijkheden in de provincie jaarlijks in een brochure**. De meeste activiteiten zijn geschikt voor kleuters en leerlingen van de basisschool. Maar ook leerlingen uit secundaire of studenten uit hogescholen, volwassenen en andere doelgroepen vinden er hun gading. Elke Vlaams-Brabantse school kreeg er een exemplaar van. Je kan de brochure ook bestellen via de **Dienst Leefmilieu, Lieselot De Cleyn, tel. 016 26 72 79, leefmilieu@vl-brabant.be** www.vlaamsbrabant.be/leefmilieu

- Het departement lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool, afdeling Diest stootte **17 500 kg minder CO2** uit. De school speelde dit klaar door de stageplaatsen van de studenten dichter bij hun woonplaats te zoeken, het samenrijden te bevorderen, de lestijden te bundelen.
- Sint Donatus in Merchtem deelde in haar klassen een '**Groene kaart**' uit. Daarop noteerden de leerlingen per klas welke inspanning ze willen leveren om minder afval te produceren. Om wat gezonde competitie aan te wakkeren, werd aan de hand van de Groene Kaarten de Groenste Klas verkozen.
- In het Koninklijk Atheneum Redingenhof van Leuven brengt **Sinterklaas** op vraag van de leerlingenraad drinkbekers voor de leerkrachten. De Heilige Man en de leerlingen kunnen het niet langer meer aanzien dat de leerkrachten zoveel wegwerpbekers richting stort laten verdwijnen.
- Zelfs de papiermand van de directeur van het VTI Voorzienigheid in Diest wordt geregeld gecontroleerd op de aanwezigheid van herbruikbaar papier. Die controle past in het kader van de **Klasklad-bakactie** die de school voert.

MOS Vlaams-Brabant, tel. 016 26 72 36, 37 of 57, fax 016 26 72 61, mos@vl-brabant.be

West-Vlaanderen

Bij de start van het nieuwe schooljaar waren al 340 West-Vlaamse basisscholen als MOS-school ingeschreven. Wekelijks komen er nieuwe milieubeleidsverklaringen bij. Vorig schooljaar haalden 101 basisscholen het 1ste luik van het MOS-logo, 30 het 2de luik.

Het netwerk dat de provinciale NME-dienst al jarenlang uitbouwt, blijft renderen. De impulsen voor milieuzorg die gemeentebesturen en intercommunales geven, volgen elkaar op. Het ter beschikking stellen van brooddozen, drinkbekers, drinkwaterfonteinen en milieusubsidies waarvan scholen kunnen genieten worden eerder regel dan uitzondering. Gemeentebesturen overleggen geregeld met hun scholen of organiseren zelf pedagogische studiedagen.

De betrokkenheid van de gemeentebesturen, de educatieve aanpak van de MOS-begeleiders en het beschikbare MOS-materiaal zorgen ervoor dat de scholen milieuzorg in hun langetermijnplanning opnemen. De trefdagen over verkeer vormen voor veel scholen een extra gelegenheid om in MOS te stappen. Gemeentebesturen, externe organisaties, koffermeesters en MOS-begeleiders maken op elke vormingssessie honderden leerkrachten wegwijs in MOS en het thema Verkeer in het bijzonder.

Ook in het secundair en hoger onderwijs blijft MOS groeien. 154 West-Vlaamse secundaire scholen ondertekenden al de milieubeleidsverklaring. Aan 31 schoolpoorten prijkt het eerste luik van het Groene Schoollogo, aan 15 het tweede en aan 13 het derde.

BEGELEIDING AANLEG ECOLOGISCHE SIERTUIN

Scholen weten niet altijd hoe ze hun schooltuin of educatief reservaatje moeten aanleggen. Daarom kan je school voortaan begeleiding krijgen bij een project 'ecologische siertuin'.

Siertuin betekent dat de tuin in de eerste plaats een esthetische functie heeft. Het is dus geen nutstuin, zoals een moes- of kruidentuin. Met *ecologisch* bedoelen we dat de spelregels van de ecologische siertuin worden gerespecteerd.

Hiervoor geldt onze provinciale brochure als uitgangspunt.

Wat houdt de begeleiding in?

Eén van onze provinciale lesgevers 'ecologische siertuin' kan tot twee maal in een overlegvergadering de *ontwerpplannen en soortenlijsten van je schoolontwerp kritisch bekijken* en bijsturen op basis van de principes van de ecologische siertuin. Daarbij is het belangrijk dat je school al een plan kan voorleggen: onze lesgever is géén planontwerper; hij of zij beoordeelt enkel bestaande plannen.

De provincie draagt de kosten voor de inzet van de lesgevers. Op die manier hopen we de kwaliteit van de siertuinen merkkelijk te verbeteren.

Via een provinciaal subsidiereglement kan je je ecologische siertuin laten subsidiëren. Je vindt dat reglement op de provinciale webstek www.west-vlaanderen.be/leefomgeving/natuur

Info: *Natuur-&landschapsecologie*, tel. 050 40 32 23, ecologische.tuinen@west-vlaanderen.be

Je kan er ook de brochure 'De ecologische siertuin, puur genieten' aanvragen. Ze kost 1,6 euro.

ZWERFVUIL IS CRIMINEEL

Zwerfvuil is een bron van ergernis. Daarom lanceren de Provincie West-Vlaanderen en de West-Vlaamse afvalintercommunales de campagne 'Laat geen sporen na. Reken af met zwerfvuil'. Hiermee hopen ze zoveel mogelijk gemeenten te bereiken. Rode draad doorheen de campagne is de stelling dat het veroorzaken van zwerfvuil ook een vorm van criminaliteit is. Alle beelden van of woordspelingen over de campagne knipogen naar de wereld van de misdaad.

Een eerste fase mikt op scholieren uit het secundair onderwijs. Later volgen andere doelgroepen. Via affiches, promoteteams, postkaarten en sjablonen verkondigen provincie en intercommunales de anti-zwerfvuilboodschap.

Aan de campagne hangt een wedstrijd met een prijzenpot van 2 000 euro. Opdracht is om individueel of in klas- of groepsverband een crimineel leuk campagnebeeld - eventueel met bijbehorende slogan - te ontwerpen. Creatieve brikken sturen hun ontwerp vóór 10 januari 2005 naar Provinciehuis Boeverbos, *Wedstrijd campagne Zwerfvuil - Dienst Minawa, Koning Leopold III-Laan 41, 8200 Sint-Andries*.

Meer informatie over de wedstrijd en het wedstrijdreglement vind je op www.stopzwerfvuil.be

MOS-West-Vlaanderen, tel. 050 40 32 66 of 83, 050 33 80, fax 050 40 34 03, mos@west-vlaanderen.be